

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA BOHEMISTIKY

Česká filologie

Barbora Koubková

**Olomoucká divadelní kultura v brněnském časopise
Moravia v letech 1838–1848**

Olomouc theater culture in the Brno magazine Moravia
in the years 1838–1848

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí práce: prof. PhDr. Jiří Fiala, CSc.

Olomouc 2012

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Olomouci dne 10. 5. 2012

Děkuji prof. PhDr. Jiřímu Fialovi, CSc., za odborné rady, cenné připomínky a konzultace.

Obsah

Úvod	5
1. Moravia	8
2. Olomouc v 1. polovině 19. století	12
3. Divadlo	16
3. 1 Podoby olomouckého divadla	16
3. 2 Olomoucké divadlo na stránkách Moravie	17
3. 2. 1 Rok 1838	18
3. 2. 2 Rok 1839	19
3. 2. 3 Rok 1840	24
3. 2. 4 Rok 1841	30
3. 2. 5 Rok 1842	33
3. 2. 6 Rok 1843	34
3. 2. 7 Rok 1844	41
3. 2. 8 Rok 1845	47
3. 2. 9 Rok 1846	50
3. 2. 10 Rok 1847	54
3. 2. 11 Rok 1848	63
Závěr	69
Anotace	71
Resumé	72
Bibliografie	74
1. Prameny:	74
2. Literatura:	74
Přílohy	76

Úvod

Osmnácté století přineslo mimořádný rozvoj časopisů a novin po celé Evropě, a následující století znamenalo další rozkvět již profesionální žurnalistiky. Pravidelně vycházející (periodický) tisk sloužil nejen jako informační zdroj, ale narůstala jeho politická a ekonomická role, stal se též prostředkem pro šíření vzdělanosti a kultury.

Výjimkou nebyly ani české země a Morava, kde se, stejně jako v ostatních evropských zemích, zvýšila poptávka po periodicky vycházejícím tisku, který by reflektoval nejrůznější významné události jak v oblasti kulturní, tak např. i ve vědeckém a hospodářském vývoji.

Krunýř metternichovského absolutismu však na rozdíl od poměrů v západní Evropě poutal polické zpravodajství, takže kromě vládou dotovaných a kontrolovaných novin (jako byly např. *Wiener Zeitung*, *Bohemia*, *Pražské noviny*) politický tisk v pravém smyslu slova v rakouských zemích do roku 1848 neexistoval; o to více se četly politické žurnály zahraniční (např. *Frankfurter Zeitung*).¹

Zatímco nabídka periodického tisku v Čechách byla poměrně bohatá,² na Moravě byla situace poněkud komplikovanější. Přestože již na počátku 30. let 19. století se ozývaly četné hlasy moravských buditelů vyzývající k založení pravidelně vycházejícího moravského českojazyčného časopisu, zůstala tato přání až do druhé poloviny 40. let, kdy se objevil *Týdenník* redigovaný Janem Ohéralem a Františkem Matoušem Klácelem, nevyslyšena. Absenci českojazyčných časopisů a s tím spojených informací o kultuře, historii, průmyslovém, vědeckém a společenském vývoji se na Moravě snažila vykompenzovat některá německá periodika, jak ale uvádí František Cyril Kampelík,³ tato snaha nesklidila u Moravanů prakticky žádný větší ohlas: „V družné Moravě několik časopisů v němčině někdy vycházelo, však brzo přestaly, nemajíce odbíratelů; protože němčina jenom jazyk vnucený a učený jest ve moravské vlasti, nikoli národní. Byť by spisovatelů (hic!) německých se dosti nalezlo, odbíratelů vezdy málo bude. *Moravia*, *Brněnské týdenní listy*, *Almanach pro*

¹ Kusáková, L.: Časopis *Moravia* (1838–1849). Jeho místo v literatuře a kultuře etnicky rozdělené moravské společnosti druhé třetiny 19. století. *Časopis Matice moravské*, 2, 2010, s. 97.

² Pravidelně vycházely *Květy*, *Pražské noviny* s přílohou *Česká včela*, *Krok*, *Časopis Českého musea*, *Časopis pro katolické duchovenstvo*, *Přítel mládeže*, *Ponaučné i zábavné listy pro polní hospodáře a řemeslníky* aj. Srov. A. W.: Böhmische Zeitschriften. *Moravia*, 1838, 27–29.

³ F. C. Kampelík (1805–1872) patřil k výrazným osobnostem českého společenského a hospodářského života v polovině 19. století. Byl to horlivý vlastenec, buditel venkova, zasloužil se o vybudování české knihovny v Brně a výrazně zasáhl i do finanční sféry. Kubíček, J.: *Literární Morava*. Muzejní a vlastivědná společnost, Brno 2002, s. 95.

historii moravskou a slezskou, Patriotisches Tageblatt a Verkündiger hezké časopisy byly, a můžeme i jistit, že v duchu národním, a přece je udržeti nemohli [...]. Ručímt' za to, že kdyby nadřečené časopisy v národním spisovném a s Čechy společném jazyku byly vycházely, síla by odbíratelů byla bývala a blahodějně by na moravský statný kmen byly působily, k čilejšímu životu jej probuzejíce.“⁴

Cílem mé bakalářské práce je v první řadě nastínit postavení německého brněnského časopisu *Moravia* v kontextu let 1838–1848, kdy vycházel, a stručně představit i jeho koncepci.

Dále se budu krátce věnovat Olomouci ve 30. a 40. letech, pokusím se načrtnout nejen politickou situaci, jejíž změny hrály v této době velkou roli, ale i život obyvatelstva a v další části mé práce se zaměřím na olomouckou divadelní kulturu. Nejprve se budu věnovat divadelnictví v Olomouci obecně, poté zhodnotím informace o divadelním dění v Olomouci získané excerpcí jedenácti ročníků *Moravie*, a zkusím tak zachytit obraz divadelní společnosti v jednotlivých sezonách z pohledu několika recenzentů a představit nejen uváděné hry, ale i osobnosti, které v té době na scéně Královského městského divadla vystupovaly.

Práci jsem pro lepší přehlednost rozdělila do tří kapitol, přičemž kapitola poslední, zabývající se divadlem, má ještě několik podkapitol.

Co se týče použitých zdrojů, nejdůležitějším pro mě byla samozřejmě *Moravia*. Nejnověji a doposud nejpodrobněji se v sekundární literatuře tímto časopisem zabývala L. Kusáková ve své studii *Časopis Moravia (1838–1849). Jeho místo v literatuře a kultuře etnicky rozdělené moravské společnosti druhé třetiny 19. století*.⁵ Kusáková představuje situaci dobové žurnalistiky v Čechách a na Moravě, snaží se přiblížit důvody vzniku časopisu *Moravia* a věnuje se i jeho koncepci a vývoji v průběhu let 1838–1849.

Studie tak podává ucelený obraz periodika v době svého vydávání a nastiňuje i postoj česky smýšlejícího obyvatelstva k německému tisku. I díky tomu, že je Kusáková prakticky jedinou, která se v takové míře *Moravii* věnuje, je proto výchozím materiálem pro první kapitolu mé bakalářské práce.

Sekundární literatura týkající se olomouckého divadla je taktéž nedostatečná. Při hledání literatury jsem nacházela o divadle v Olomouci jen velmi strohé

⁴ Kusáková, L.: *Časopis Moravia (1838–1849). Jeho místo v literatuře a kultuře etnicky rozdělené moravské společnosti druhé třetiny 19. století*. *Časopis Matice moravské*, 2, 2010, s. 97–98.

⁵ Kusáková, L.: c. d., s. 95–109.

informace a za uspokojivě zpracovanou považují snad jen divadelní sezonu 1847/1848, která je samozřejmě zajímavější kvůli revolučním událostem této doby a které se např. ve své studii *Královské městské divadlo v Olomouci za „Jara národů“ roku 1848*⁶ věnuje Jiří Fiala a *Theater-Journal für das Jahr 1848* Gustava Sachse, kde je zaznamenán seznam herců a představení od 1. 9. do 22. 12. 1847.

V Dokumentačním centru dramatických umění měla být k nalezení i rozsáhlá elektronická databáze repertoárového soupisu pořízeného Jiřím Štefanidesem pod názvem *Německé divadlo v Olomouci 1770 – 1944. Repertoár a činohra*. Bohužel se mi k ní ale nepodařilo dostat, jelikož podle vyjádření Mgr. Anny Gáborové jsou údajně data poškozena a nelze je již otevřít. Přibližnou podobu a zdroje, ze kterých databáze vycházela, nastiňuje sám Štefanides ve sborníku *Hudba v Olomouci a na střední Moravě I.*⁷

V Centru jsou k nahlédnutí také články týkající se Olomouce z tisků *Die neue Zeit*, *Almanach für Freunde der Schauspielkunst* nebo *Olmützer Theater-Almanach*. Všechny ale obsahují víceméně jen výčet personálu, výjimečně některých her.

Téma je tak jen velmi okrajově zpracováno, jak ve svých studiích přiznávají i olomoučtí teatrologové,⁸ a jelikož se archiv zdejšího divadla nedochoval,⁹ lze relevantní informace excerpovat hlavně ze soudobého tisku.

⁶ Fiala, J.: *Královské městské divadlo v Olomouci za „Jara národů“ roku 1848*. In: *Bohemica Olomucensia*, 2009, 1, s. 102–131.

⁷ Štefanides, J.: *Repertoár a členstvo německojazyčného městského divadla v Olomouci v letech 1770–1944*. In: Vičarová, E. (ed.): *Hudba v Olomouci a na Střední Moravě I*. Univerzita Palackého, Olomouc 2007, s. 68–73.

⁸ Lazorčáková, T.: *Dostupnost divadelních pramenů*. In: Lazorčáková, T. (ed.): *O divadle na Moravě a ve Slezsku II*. Univerzita Palackého, Olomouc 2004, s. 125–131.

Balatková, J.: *Theater ohne (eigenes) Archiv*. In: Jakubcová, A. – Ludvová, J. – Maidl, V.: *Deutschsprachiges Theater in Prag*. Divadelní ústav, Praha 2001, s. 489–491.

Štefanides, J.: *Was wir vom Theater im mehrsprachigen Raum wissen (Olmütz–Troppau–Ostrau–Teschen)*. In: Jakubcová, A. – Ludvová, J. – Maidl, V.: *Deutschsprachiges Theater in Prag*. Divadelní ústav, Praha 2001, s. 446–454.

⁹ Archiv olomouckého divadla byl zničen dvakrát, ve 30. letech 20. století díky zřízení zatopeného suterénu a v roce 1997 archiválie odnesla povodeň. Balatková, J.: *Theater ohne (eigenes) Archiv*. In: Jakubcová, A. – Ludvová, J. – Maidl, V.: *Deutschsprachiges Theater in Prag*. Divadelní ústav, Praha 2001, s. 489.

1. Moravia

Jak je tedy zřejmé z předcházejících informací, situace pro vydavatele německých časopisů nebyla v moravském prostředí nikterak příznivá, takže není divu, že v momentě, kdy v roce 1837 u svého zrodu stálo nové periodikum *Moravia*, disponovala Morava pouze dvěma německojazyčnými tituly (*Mährisch-ständische Brünnner Zeitung* 1801–1848, *Kaiserlich königliche schlesische Troppauer Zeitung* 1806–1849, 1853–1945), několika kalendáři (*Mährischer Wanderer* 1809–1859, *Posel z Moravy* 1837–1843, *Rolník rozumný* 1837–1843) a zprávami učené moravskoslezské společnosti „pro zvelebení orby, přírodoznalectví a vlastivědy“ (*Mittheilungen der k. k. Mährisch-schlesischen Gesellschaft zur Beförderung des Ackerbaues, der Natur- und Landeskunde in Brünn*).¹⁰

I přes tuto nelehkou situaci se ale brněnský nakladatel a tiskař Rudolph Rohrer¹¹ rozhodl od 1. března 1838 vydávat německojazyčný časopis *Moravia* s podtitulem *Ein Blatt zur Unterhaltung, zur Kunde des Vaterlandes, des gesellschaftlichen und industriellen Fortschrittes*. List redigoval Rohrer půldruhého roku, do své náhlé smrti 14. září 1839, po níž převzala vydávání a tisk časopisu jeho žena Hedwiga Rohrerová a řízením periodika byl pověřen Jan Ohéral,¹² který ve funkci setrval až do svého odchodu koncem roku 1847. Po Ohéralově opuštění redakce se vedení ujal B. R. Leitner, který v čele působil až do roku 1849, kdy časopis zanikl.

Moravia, hlásící se svým názvem nejen k vlasti, ale i ke stejnojmennému časopisu, vydávaném v Brně od ledna do srpna 1815 pod vedením Karla Josefa

¹⁰ Kusáková, L.: c. d., s. 96–97.

¹¹ Rudolph Rohrer (1805–1839) byl významný brněnský tiskař a botanik. Ve své tiskárně vydával nejn četná díla týkající se moravské historie a vlastivědy, ale i česká díla např. Matouše Klácela a Aloise Šembery.

Altrichter, A. – Künstler, G.: *Anderthalb Jahrhunderte Rudolf M. Rohrer 1786–1936: Die Geschichte einer deutschen Drucker- und Verlegerfamilie*. Verlag Rudolph M. Rohrer, Brno – Baden bei Wien 1947, s. 29–36.

¹² Jan Ohéral (1810–1869) byl důležitý moravský novinář, který se podílel na vydávání více vlasteneckých časopisů, mj. i kalendáře *Mährischer Wanderer* či česky psaného *Týdenníku*. Trapl, M.: *Novinář Jan Ohéral: Nástin jeho života a díla se zvláštním zřetelem k působení na Moravě*. Profil, Ostrava 1969, s. 19.

Ohéralovi je věnováno i speciální supplementum *Časopisu Matice moravské*, 2, 2010 s názvem *Jan Ohéral a jeho doba*, kde je ve studiích historiků a literárních vědců ke 200. výročí jeho narození představen nejen novinář, ale i doba druhé třetiny 19. století s revolučním rokem 1848. Otištěny jsou mj. studie: Kubíček, T.: *Týdenník a reprezentace národa a národní myšlenky u Františka Matouše Klácela*; Malíř, J.: *Jan Ohéral a dobové ideově politické proudy*; Fasora, L.: *Jan Ohéral a počátky moderní brněnské samosprávy*; Velek, V.: *Rok 1848 a vídeňští Češi a Moravané na stránkách Ohéralova Týdenníku*. Součástí je i zde citovaná studie L. Kusákové.

Jurendeho,¹³ vycházela v prvním roce své existence dvakrát týdně, v pondělí a čtvrtěk, od roku 1839 až do svého zániku třikrát, v úterý, čtvrtěk a sobotu.

V předmluvě úvodního čísla z 1. března 1838 jsou olomouckým profesorem estetiky a filologie Michaellem Franzem von Canaval (1798–1868) formulovány názorové postoje a cíle, které časopis hodlal plnit. *Moravia* měla být časopisem, který čtenáři představuje nejen historii, významné osobnosti a události, ale i soudobý vědecký, technický a kulturní vývoj. Vlastenecký charakter periodika neměl být jen slepým obdivováním všeho vlasteneckého, ale měl zároveň reflektovat i kvalitní látky cizí, a přestože se jednalo o německojazyčný časopis, měl být věnován dostatečný prostor i slovanským kulturním aktivitám. Periodikum mělo tedy nastolit rovnoprávnost mezi svými čtenáři a sblížovat tak oba národy.

Stejná koncepce byla dodržována i za Ohéralova vedení. Pod Leitnerovou taktovkou byla sice taktéž přislíbena další podpora a zviditelnění slovanské kultury, k naplnění slibů ale už nedošlo, vlivem revolučních událostí na jaře 1848 se časopis silně zpolitizoval, postupně se stal platformou ostrých útoků proti českému národnímu hnutí a díky těmto výpadům skončila i spolupráce obou etnik a *Moravia*, od roku 1849 vycházející pod titulem *Das Vaterland*, se stala titulem čistě proněmeckým.¹⁴

Konečný výsledek snah o propagaci a podporu jazykově české a slovanské kultury shrnuje ve své studii Lenka Kusáková. K naplnění představ mohlo dojít dvěma způsoby – buď získáním přispěvatelů z řad moravských a českých buditelů, nebo příspěvky o slovanské a českojazyčné literatuře a kultuře prostřednictvím přispěvatelů německých.

První způsob vedení listu se i přes počáteční optimismus¹⁵ postupně setkával se vzrůstající skepsí a zklamáním,¹⁶ až v konečné fázi selhal úplně. I po zběžném prolistování několika čísel je čtenáři jasné, že drtivá většina autorů *Moravie* jsou Němci (B. R. Leitner, M. F. Canaval, V. A. Eberle, M. E. Sturm aj.), zatímco česká menšina je zastoupena jen několika jmény (J. Ohéral, A. V. Šembera, J. E. Vocel,

¹³ Kusáková, L.: c. d., s. 97.

¹⁴ Kusáková, L.: c. d., s. 108–109.

¹⁵ „Mnozí z našinců jsou toho mínění, že německá *Moravia* je jen předchůdkyní slovanské, nástrojem připravujícím mysl čtenářů moravských na časopis podávaný jim v jejich jazyku. A skutečně větší část prací v *Moravii* má tuto tendenci, kterou i budoucně spoluredaktor Ohéral zajisté z očí nepustí.“ Kusáková, L.: c. d., s. 103.

¹⁶ „V *Moravii* vůbec o našich záležitostech téměř nic redakce nepodává. Mohla by přece něco vyčerpati z *Květů*, z *Ost und West*, z *Muzejníka*. Ale to nic, jen samá industrie a koncerty a divadlo, a opět industrie, koncerty atd.“ Kusáková, L.: c. d., s. 103.

I. J. Hanuš). Zdrženlivost českých Moravanů vůči publikování v *Moravii* je možné si vysvětlit jejich již zmíněnou snahou o založení vlastního českojazyčného moravského listu a obavami z možného rozptýlování sil.

Co se týče druhé cesty, byl v tomto případě časopis mnohonásobně úspěšnější. Díky publikování německých překladů českých a slovanských beletristických prací, studií, biografických článků, referátů a recenzí českojazyčných a slovanských prací, se dařilo alespoň částečně naplňovat předsevzetí, která byla stanovena už se vznikem periodika.¹⁷

Moravia si víceméně po celou dobu své existence držela stejnou podobu. Téměř každé číslo mělo čtyři strany, přičemž první tři sloužily zábavě, poslední pak měla informativní charakter. Nejčastěji číslo otevíraly naučné články, beletristická tvorba na pokračování, životopisy významných osobností nebo zamyšlení nad širšími kulturními či hospodářskými tématy.

Co se týká beletrie, jednalo se jak o překlady, tak o díla původní. V drtivé většině šlo především o díla prozaická, poezie se na stránkách *Moravie* vyskytovala jen zřídka. V této části periodika se značně odrážela snaha zaujmout čtenáře, byla proto mnohdy vybírána díla s exotickou a zahraniční tematikou, která měla nalákat nové odběratele. V životopisech, které byly mnohdy zároveň i nekrology, jsou pak představováni především v českých zemích narození významní muži. V těchto pasážích je akcentován vztah těchto osobností k vlasti a dílo, které přispívalo k poznání českých dějin a zemí.

Na poslední straně se pak, menším písmem, nepravidelně objevovaly různé rubriky.¹⁸ Čtenář se tak může setkat s následujícími rubrikami:

Vaterlandskunde obsahovala informace o floře a fauně na Moravě, muzejnictví, lidových zvycích, statistických údajích aj.

Wissenschaftliche/ Industrielle Berichte a *Gewerbs- und Fabriks- Industrie – Industrielles Fortschreiten* seznamovaly čtenáře s novinkami daných oborů, představovaly průmyslový a technický vývoj nejen na Moravě a ve Slezsku, ale i v zahraničí. V roce 1845 byla např. značná pozornost věnována stavbě železnice.

¹⁷ Kusáková, L.: c. d., s. 105.

¹⁸ Jednotlivé rubriky měnily v průběhu let své názvy, tematický obsah poslední strany ale zůstal vesměs stejný.

Bibliografie-, Charakter- und Lebens-Skizzen publikovaly medailonky moravských historických i současných osobností etnicky německého i českého původu, národopisné črty, módní styly a obrázky ze života.

Salon reflektoval především kulturní oblast, hojně se zde objevovaly zprávy z brněnského, olomouckého a pražského divadla, ale i hodnocení hudebních akademií.

Schön-wissenschaftliche Aufsätze (Reiseskizzen, Erzählungen, Novellen, Genrebilder, Sagen) sloužila k beletristickým příspěvkům a cestopisům.

Literatur uveřejňovala jak pouhé představení knih, tak i jejich recenze, prezentovány byly vedle děl cizího, především německého, původu, ale i drobné zprávy o domácí české a slovanské literatuře. V této rubrice byly např. také v prvním ročníku periodika krátce představeny dobové časopisy vycházející v češtině.

Miszelle a *Verschiedenes* přinášely krátké poznámky o nejrůznějších kuriozitách, módě, historických zajímavostech z domova i zahraničí.

Meteorologische Beobachtungen podávala zprávy o naměřených teplotách a počasí v určité dny.

Z výše uvedených rubrik, je jasné, že se *Moravia* snažila o co nejbohatší tematickou různorodost, která by oslovila pokud možno co nejširší spektrum čtenářů, zajistila tak časopisu dostatečné množství odběratelů a tím i upevnila své místo na trhu. Jak už bylo zmíněno, tyto snahy bohužel nedošly naplnění a činnost časopisu byla v roce 1849 ukončena.

Podle studie Lenky Kusákové právě zánik *Moravie* na počátku obnoveného absolutistického režimu příznačně symbolizuje další vývoj moravského periodického tisku, kdy v letech 1848–1850 na Moravě vzniklo na patnáct nových českojazyčných časopisů a tím vznikla i silná platforma pro české národní hnutí. Díky tomu, že se do periodik dostával i politický aspekt, došlo nevyhnutelně k rozdělení moravského tisku na dvě skupiny, dvě jazykově a často i názorově odlišná etnika, a definitivně tak skončila doba vzájemné spolupráce.¹⁹

¹⁹ Kusáková, L.: c. d., s. 109.

2. Olomouc v 1. polovině 19. století

I když dějiny Olomouce zasahují hluboko do historie a dalo by se tedy popsat mnoho významných událostí a mezníků, mým cílem není podat obraz vývoje města od jeho počátků až po současnost, ale ve stručnosti přiblížit hlavně dobu první poloviny 19. století, a to především konce třicátých a čtyřicátých let, kdy vycházel časopis *Moravia*.

Přelom 18. a 19. století znamenal zlomový bod v dějinách lidstva. Na jedné straně stál odpradávná tradovaný absolutismus, na straně druhé se do popředí začaly dostávat demokratické ideje propagované zpočátku hlavně ve Francii. Je jasné, že myšlenka šířící se pod heslem svornost-rovnost-bratrství si nacházela velmi rychle příznivce i po celé Evropě a předznamenávala blížící se radikální změny ve společnosti.

Stejně jako i další země byly i ty české pod nadvládou absolutistického rakouského císařství. Pro zdejší obyvatelstvo znamenala, obzvlášť za Metternichovy vlády, tato éra omezení základních lidských svobod, cenzuru a všudypřítomný policejní dozor. Není proto divu, že i u nás si demokratické ideály našly mnoho stoupců, kteří později v revolučním roce 1848 bojovali za svá přesvědčení, a to i s vidinou mnohdy nejasné budoucnosti.

Olomouc vůbec hrála v metternichovském Rakousku důležité postavení. Již dříve měla díky zde sídlící posádce a vybudovaným pevnostem vojenský charakter, který se ještě více posílil po napoleonských válkách. Stejně tak důležitý byl pro rakouskou monarchii i fakt, že ve městě, i po josefínských reformách,²⁰ mělo stále velký vliv duchovenstvo.²¹

Osvědčená loajalita Olomouce vůči habsburské dynastii i její nedobytnost byly mj. snad i důvodem poměrně častých panovnických návštěv²² a pravděpodobně také hrály v roce 1848 rozhodující úlohu při úvahách, kam se má uchýlit císař

²⁰ Na základě patentu z 20. prosince 1781 byly zrušeny církevní řády nezabývající se péčí o nemocné, školní výukou nebo studiem. Zároveň byl redukován i počet kaplí a kostelů. Fiala, J.: Důsledky tereziánských a josefínských reform. In: Schulz, J. et al.: *Dějiny Olomouce, sv. 1*. Univerzita Palackého, Olomouc 2009, s. 501.

²¹ Podle historiků se v předbřeznové době ve městě vyskytovalo na 70 církevních osob. Nešpor, V.: *Dějiny města Olomouce*. Votobia, Olomouc 1998, s. 214.

²² Např. návštěvy Marie Terezie a Františka I. Lotrinského v letech 1745 a 1754, Josefa II. v roce 1766, 1768, 1771 (...) a Leopolda II. v roce 1791. Fiala, J.: Výstavba tereziánské pevnosti. Důsledky tereziánských a josefínských reform. In: Schulz, J. et al.: *Dějiny Olomouce, sv. 1*. Univerzita Palackého, Olomouc 2009, s. 484–485, 491–492.

Ferdinand I. se svým dvorem před revolučně rozbouřeným obyvatelstvem hlavního města monarchie.²³

19. století je i obdobím průmyslové revoluce, veškerý průmyslový rozvoj se ale zastavil před branami města a ovlivňoval jeho vzhled, když pro nedostatek volného stavebního místa rostly budovy až do několika pater.²⁴

Snad jediný průmysl, který se dostal i za hradby města, byl spojen s dopravou. Olomouc ležela na křižovatce císařských silnic, které vedly do hlavních městských bran a na jejichž udržování měla zájem i armáda. V prosinci 1835 byla navíc zřízena i dostavníková doprava mezi Olomoucí a Prahou, která sloužila třikrát týdně k přepravě osob. O deset let bylo na stejné trase ale daleko větší senzací otevření státní dráhy,²⁵ které proběhlo 5. července a bylo doprovázeno řadou bujarých oslav. Pravidelný provoz mezi Prahou a Vídní, po původně císařské lince dokončené již roku 1841, byl pak zahájen od 1. září téhož roku.²⁶

Co se týká obyvatelstva, žilo podle historických záznamů v předrevoluční Olomouci a jejích předměstích na 19 000 lidí. Polovina z nich náležela ke středním a nižším třídám, obchodníkům a řemeslníkům s rodinami, učňům a tovaryšům. Jelikož ve městě nevznikly žádné továrny, chybělo tu dělnictvo a kvůli již zmiňovanému vojenskému charakteru města byla mezi obyvatelstvem hojně zastoupena i armáda.

Měšťanstvo se skládalo většinou z živnostníků, přičemž počátkem 40. let bylo v Olomouci 1129 větších a menších živnostenských podniků, z toho 882 tzv. policejních a 247 obchodních koncesovaných). Největší zastoupení bylo v potravním a oděvním odvětví: přes 100 hostinců, 6 kaváren a 6 hotelů, 28 pekařů, 49 krejčích, 40 obuvníků aj. S nárůstem živností a podnikání jsou spojeny i takové změny jako např. zřizování prvních výkladních skříní (kolem roku 1844) a vznik peněžních ústavů.²⁷

Olomoučtí měšťané preferovali ve 30. a 40. letech oblíbený životní styl zvaný *biedermeier*. Filozofie tohoto stylu vyznávala umírněné životní radosti, pohodlné bydlení, výživnou kuchyni, mravní počestnost, srdečné rodinné vztahy, sentimentalitu, filantropii, družné výlety do přírody a nedůvěřivě přijímala revoluce,

²³ Fiala, J.: František Josef I. v Olomouci. Nепublikovaný text.

²⁴ Fiala, J.: *Biedermeier*. In: Schulz, J. et al.: *Dějiny Olomouce*, sv. 1. Univerzita Palackého, Olomouc 2009, s. 519.

²⁵ Ta se ale za hradby města nedostala, nádraží stálo v pevnostním předpolí u křižovatky Na Špici. Fiala, J.: c. d., s. 519.

²⁶ Tamtéž, s. 528–530.

²⁷ Nešpor, V.: *Dějiny města Olomouce*. Votobia, Olomouc 1998, s. 214–215.

vášně, rozervanectví, nacionalismus, svobodomyslnost a heroický individualismus, znaky romantismu, pro který horovali především zdejší studenti a jejich mladší profesori.²⁸

Pokud jde o školství, výuku zajišťovala na nižších stupních c. k. diecézní hlavní škola při Svatých schodech, svatomořická škola pro chlapce, triviální farní škola u sv. Michala a šestitřídní německé gymnázium o čtyřech nižších a dvou vyšších třídách.

Na vyšším stupni bylo možné se vzdělávat na stavovské akademii, která byla ale roku 1847 přesunuta do Brna, nebo lyceu, které bylo 11. března 1827 povýšeno na univerzitu o třech fakultách a učení chirurgickém s právem promovat na doktory práv, teologie a filosofie.²⁹

Rok 1848, nazývaný také jako „Jaro národů“, vzbudil i ve zdánlivě loajální Olomouci velký ohlas. Po zprávách o revoluci přicházejících z Vídně, pádu kancléře Metternicha, zrušení cenzury a císařských slibech týkajících se mj. i ústavy, propuklo v ulicích města obrovské nadšení a oslavy.

Následující dny byly ve znamení změn. Ještě v březnu např. byla zřízena národní garda, povznesl se i kulturní život, byly zakládány nejrůznější kluby a spolky, od 4. listopadu vydávány Janem Helceletem³⁰ české *Prostonárodní Holomoucké noviny* a koncem dubna zahájil svou činnost český politický spolek *Slovanská lípa*. S jeho vznikem se do popředí začala výrazně dostávat i národnostní otázka spojená především s tzv. velkoněmeckou myšlenkou.³¹

Ačkoli se revoluční ideály nakonec nevyplnily, absolutismus se udržel u moci a odboj byl poražen, rok 1848 vedle zrušení poddanství a roboty a zavedení městské správy³² znamenal pro Olomouc, a nejen pro ni, posílení slovanského národního vědomí. Čeština se dostávala postupně do popředí nejen v kultuře, ale např. i ve

²⁸ Fiala, J.: Biedermeier. In: Schulz, J. et al.: *Dějiny Olomouce, sv. 1*. Univerzita Palackého, Olomouc 2009, s. 520.

²⁹ Nešpor, V.: *Dějiny města Olomouce*. Votobia, Olomouc 1998, s. 218.

³⁰ Jan Helcelet (1812–1876) byl moravský lékař, vysokoškolský profesor, národní buditel a politik, důvěrný přítel Boženy Němcové. Kubíček, J.: *Literární Morava*. Muzejní a vlastivědná společnost, Brno 2002, s. 101–102.

³¹ Varianta sjednocení německého státu zahrnujícího i rakouské a české země. Rakousko ale bylo proti, proto se později sáhlo k tzv. maloněmecké koncepci (jednotné Německo pod vedením Pruska s vyloučením Rakouska).

³² Na základě dekretu císaře Josefa II. ze 17. února 1786 v Olomouci i jiných královských městech dříve fungoval tzv. regulovaný magistrát. Autonomie města tak zcela zanikla a vše bylo pod dohledem krajských hejtmanů a moravského místodržícího. Fiala, J.: Důsledky tereziánských a josefínských reforem. In: Schulz, J. et al.: *Dějiny Olomouce, sv. 1*. Univerzita Palackého, Olomouc 2009, s. 493.

školách a pomalu se začalo utvářet podhoubí pro osamostatnění se od cizích nadvlád.³³

³³ Trapl, M.: Čas oponou trhnul. In: Schulz, J. et al.: *Dějiny Olomouce, sv. 1.* Univerzita Palackého, Olomouc 2009, s. 550–557.

3. Divadlo

3.1 Podoby olomouckého divadla

Ačkoliv byla ve středověku Olomouc jedním z nejvýznamnějších měst, kde se soustředil jak politický, hospodářský, tak i kulturní rozvoj, o nějaké souvislé divadelní tradici, která v té době měla už např. své pevné kořeny v Praze, nemůže být v souvislosti s tímto moravským městem řeč. Nebo o takovýchto aktivitách alespoň nejsou žádné záznamy.

Divadelnictví se začalo v Olomouci rozvíjet až se vznikem školství v podobě tzv. školského dramatu. Vůbec první divadelní představení, které je ojediněle doloženo, proběhlo ale už v sedmdesátých letech 15. století.

Příčiny, proč se divadelní tvorba dostává do popředí až po takové době, vidí historikové především ve skutečnosti, že olomouckou kulturu do 16. století výrazně ovlivňovalo duchovenstvo, které podporovalo spíše oblast naukovou. Zároveň zde ale, jak ukazuje i pozdější vývoj, chyběla protiváha univerzitního a měšťanského prostředí, ve které své místo zaujímá taktéž divadlo.³⁴

I další vývoj olomoucké divadelní scény byl strastiplný. Početná olomoucká „smetánka“, duchovenstvo, profesori, lékaři, studenti, důstojnický sbor či zámožnější měšťané, ti všichni výrazně přispěli ve druhé polovině 18. století k vzestupu četných kulturních aktivit ve městě, a tím i k rozvoji divadla, stále však Olomouc postrádala divadelní sál, natož pak samostatnou budovu.

Je sice pravda, že od roku 1744 vystupovaly kočovné divadelní společnosti v dřevěné přístavbě s galerií ve dvoře hostince U Černého orla na Dolním náměstí, ale takové prostory nebyly s největší pravděpodobností vůbec vhodné pro prezentování umělců a slavných dramatických děl.³⁵

Situace se poněkud zlepšila v roce 1770, kdy nad masnými krámy nákladem 10 000 zlatých vzniklo divadlo s názvem Städtisches königliches Nationaltheater (Městské královské národní divadlo), ale umístěním a vybavením zůstávalo velmi daleko za světovými divadelními scénami. Už jen fakt, že obecnost muselo tolerovat dobytek čekající v přízemí budovy na porážku, mluví sám za sebe. Ke

³⁴ Stýskal, J. et al.: *Přehledné dějiny české literatury a divadla v Olomouci*. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1981, s. 39.

³⁵ Fiala, J.: Divadlo. In: Schulz, J. et al.: *Dějiny Olomouce, sv. I*. Univerzita Palackého, Olomouc 2009, s. 508.

zlepšení reputace nepřispělo ale ani chatrné jeviště a hlediště s parterem, dvěma pořadími lóží a galerií zhruba pro 350 lidí.

Katastrofické prostředí divadla popsal výstižně Johann Alexius Eckberger: „Divadlo v Olomouci je nuzná budova, která byla poskytnutá Múzám jako obydlí jen z nouze. Pod jevištěm jsou masné krámy, které přitahují hmyz a šíří zápach. Vchod do divadla je z Dolního náměstí a k divadlu se stoupá nahoru s nebezpečím ohrožení života dvěma dřevěnými schodišti a ještě dalšími schody pak k lóžím a ke galeriím. Vše je dohromady sbito ze suchého dřeva, a kdyby nešťastnou náhodou vznikl požár, byl by bezpochyby příčinou toho, že by mnoho lidí přišlo v tlačenici o život. Kéž by olomoučtí matadoři byli tak velkomyslní a vykárali Múzám lepší a bezpečnější místo!“³⁶

I přes tyto rozsáhlé nedostatky ale divadlo fungovalo přes 50 let, vystřídalo několik ředitelů a na jeho scéně se objevila díla světových dramatiků a skladatelů, jako jsou např. Shakespeare, Lessing, Molière, Beethoven a Mozart.

V posledních letech své existence byla ale budova divadla v tak dezolátním stavu, že mnohá představení musela být přesouvána do jízdárny stavovské akademie. Pravděpodobně i tento fakt sehrál roli a město Olomouc se tak konečně odhodlalo k výstavbě nové budovy na Horním náměstí v místě Modrého domu, někdejšího sídla velitelů olomoucké pevnosti, který byl zbourán v květnu 1828.

Roku 1830 byly práce dokončeny, a Olomouc se tak konečně po několika stoletích dočkala reprezentativních divadelních prostor.³⁷

3. 2 Olomoucké divadlo na stránkách Moravie

Následující příspěvky jsou excerpovány z jedenácti ročníků německého časopisu *Moravia*, který vycházel v Brně v letech 1838–1848. Jedná se o přeložená regista, která jsou řazena po jednotlivých ročnících a datech, jak šla za sebou. Některé články byly otiskovány na pokračování, v této kapitole jsem je však pro lepší přehlednost spojila dohromady.

³⁶ Fiala, J.: Divadlo. In: Schulz, J. et al.: *Dějiny Olomouce, sv. 1*. Univerzita Palackého, Olomouc 2009, s. 510.

³⁷ Tamtéž, 542.

3. 2. 1 Rok 1838

22. březen

Vůbec první zmínka o olomouckém divadle. V článku je představena samotná budova, čtenář se tak dozví, že stavební plány zhotovil vídeňsko-lednický architekt Joseph Kornhäusel, na stavbu dohlížel olomoucký stavbyvedoucí Brunner a dokončení divadla proběhlo v září 1830. Interiér je vyzdoben dekoracemi vídeňských malířů Mayera a Scharhana, stojní zařízení divadla je dílem vídeňského umělce Leininga a prostor je osvětlen velkým lustrem vyrobeným v Demuthově továrně ve Vídni. Hlediště, laděné do šedomodrých barev, se čtyřmi podlažími a 35 lóžemi, z nichž každá pojme čtyři osoby, je navrženo pro 900–1000 diváků.

K budově divadla patří i reduta, kruhovitý sál s širokou galerií osvětlený šesti menšími lustry, které jsou prací olomouckého sklenáře Antonína Zbitka, a 24 kulovitými anglickými lampami. Konečné náklady na budovu a zařízení se vyšplhaly na 72 108 zlatých.

Divadlo bylo slavnostně otevřeno 3. října 1830 a jeho prvním ředitelem byl Leopold Hoch, který ve vedení setrval až do roku 1836, kdy po něm na šest let místo převzal Karl Burghauser.³⁸ Divadelní sezona začíná obvykle v říjnu a trvá do Velikonoc.³⁹

26. březen

Článek přináší informace o aktuální divadelní sezoně, která začala 4. října a trvala až do půlky dubna. Do konce února bylo vedle různých dramát uvedeno 51 komedií, 35 nejoblíbenějších lokálních frašek a 16 oper, mezi která patřily např. *Norma*, *Robert der Teufel*, *Die Unbekannte*, *Die Puritaner*, *Montechi und Capuletti*, *Die Ballnacht*, *Der Barbier von Sevilla*, *Die Nachtwandlerin*, *Don Juan*, *Zampa* aj.

V posledních čtyřech jmenovaných operách hostoval herec brněnského divadla Huber.

Benefiční představení *Don Juana* konané ve prospěch pana Hubera, ale zároveň i k příležitosti 50. výročí od uvedení této Mozartovy opery na scénu, bylo

³⁸ Jako ředitel divadla působil až do roku 1847. Informace v *Moravii* se ale rozcházejí ohledně délky setrvání Burghausera ve funkci. V tomto článku je uveden rok jeho nástupu 1836, ale v ročníku 1847 č. 45 i jiných zdrojích se mluví o Burghauserově třináctileté kariéře ve funkci ředitele, rok začátku jeho ředitelování by byl tedy 1834.

Biografie Karla Franze Burghausera je k nalezení v Ludvová, J. et al.: *Hudební divadlo v českých zemích. Osobnosti 19. století*. Divadelní ústav - Academia, Praha 2006, s. 88–90.

³⁹ -u-: *Salon. Moravia*, 1838, 7, s. 28.

hojně navštíveno a potlesk sklídl nejenom sám beneficent, ale také jeho spoluhráči slečna Ruthová a pan Beyer.

Ve veselohrách a dramatech exceluje madam Hüblerová, která svou ladností, přirozeností a přesvědčivostí projevu sklízí obdiv publika. Bohužel ale koncem sezony divadlo opustí. Chvályhodné jsou ale i výkony dalších herců jako např. pánů Gauriera, Gerstla, Balvanského a Benische.

Za zmínku stojí ale i taneční vystoupení páru Hasenhut – Callianová a krásné kostýmy.⁴⁰

3. 2. 2 Rok 1839

14. leden

Hlavním recenzentem současného stavu divadla v Olomouci bude v několika následujících číslech B. R. Leitner, který formou novely na pokračování nejprve seznamuje čtenáře s tím, jak se vůbec stal recenzentem, píše např. i o nevděčnosti a riskantnosti této práce a později se zaměří na některé hry, ale především na výkony jednotlivých herců.⁴¹

17. leden

Současná sezona přinesla doposud 21 novinek, z toho je pět veseloher (*Unsträfliche, Fürst über Alle, Der Vater der Debütantin* aj.), jedenáct dramát (př. *Mazepa, Der Pflegevater, Rubens in Madrid*) a pět frašek (*Das Haus der Temperamente, Gut Waldegg* aj.). Ne všechna představení jsou však úspěšná, náročnost publika a v neposlední řadě i nutnost přilákat diváky a pokrýt tak náklady na provoz, mají za následek, že některé hry, mnohdy nazkoušené narychlo, bez kvalitního obsazení, se stanou propadáky.⁴²

21. leden + 24. leden

Na představení o Johannu Gutenbergovi Leitner hodnotí výkony vystoupivších herců. Pan Balvansky⁴³ disponuje sice jak fyzickými předpoklady, tak dobrým hereckým projevem, ale hodí se spíše do rolí naivních, dobromyslných

⁴⁰ -u-: *Salon. Moravia*, 1838, 8, s. 32.

⁴¹ Leitner, B. R.: *Theaterzustände in Olmütz. Moravia*, 1839, 92, s. 367–368.

⁴² Tamtéž, 93, 371–372.

⁴³ V předcházejícím ročníku jmenován jako Bolvansky.

mladíků, jelikož ztvárnění dramatictějších postav mu dělá značné problémy. Jeho nejlepším výkonem je zatím role Armanda Melnotta v *Dame von Lyon*, chvályhodné jsou ale i jeho postavy Karla v *Pflegevater*, von Morgensterna v *Vormundschaft* nebo titulní role v *Rubens in Madrid*.

Poněkud neuspokojivý byl i výkon slečny Körberové, která, i přes svůj nesporný talent, byla v některých scénách přespříliš afektovaná a která, stejně jako Balvansky, exceluje v jiných typech rolí, především v komediích. Stejně tak nenaplnila očekávání ani slečna Wasserová, která sice taktéž nepostrádá talent, ale má poměrně značné problémy s mimikou, intonací a hlasitostí přednesu.⁴⁴

K dalším výrazným talentům divadelního souboru patří pan Gaurier a slečna Dionová, oba jsou příkladnými herci, jejich všestrannost, přirozenost, píle a pečlivé studium jednotlivých rolí jim vynáší nejenom uznání publika, ale i zarytých kritiků.

Panové Benisch a Kochanky vynikají spíše v komických rolích, prvně jmenovaný je pak především miláčkem publika ve fraškách, a jejich vystoupení v žánrově odlišných rolích působí většinou značně parodicky.

Nakonec se Leitner zmiňuje ještě o slečně Brixové, pro kterou ale nemá žádná velká slova uznání, a o panu Wälferovi, který, ačkoli byl publikem za své role v hrách *Wilhelm Tell* a *Szapar* oceněn potleskem a vyvoláván zpět na scénu, podle kritika nepodal uspokojivý výkon a měl by zapracovat na výslovnosti.⁴⁵

7. březen

Stojaté divadelní vody v Olomouci rozvířilo hostování brněnské herečky Blumauerové, která se od 24. února představila už v pěti rolích, z nichž nejdiskutovanější byla její Adolphine ve hře *List und Phlegma*. Obecně byl její dosavadní výkon hodnocen jako velmi dobrý a diváky oceněn bouřlivým potleskem.

Zároveň byla uspořádána i benefice v její prospěch, která se ale díky výběru Raupachovy hry *Der Ritter und der Narr* setkala s naprostým fiaskem. Jednu z nejnudnějších a nejslabších autorových komedií nezachránil ani hereččin komediální talent a bezchybný výkon ostatních herců.

Katastrofický večer poněkud zmírnilo závěrečné taneční číslo malé Liny Mahrové, která byla odměněna ovacemi a několikrát vyvolána zpět na scénu.⁴⁶

⁴⁴ Leitner, B. R.: Theaterzustände in Olmütz. *Moravia*, 1839, 94, 375–376.

⁴⁵ Tamtéž, 95, s. 379–380.

⁴⁶ Leitner, B. R.: Salon. *Moravia*, 1839, 107, s. 428.

1. duben + 11. duben

V tomto článku na pokračování se recenzent Leitner vrací ke svému zážitku po zhlédnutí opery *Raoul, der Blaubart*. Velice kladně hodnotí hudební stránku představení, jak sám uvádí, melodie ho přímo vtáhly do jiného světa a „voněly“ mu. Co se týče ale hereckého provedení, hodnotí výkon herců (s výjimkou Kurta v podání Kochanského) jako nedostačující a mdlý.

Chybu vidí jak v nedostatečném vcítění se herců do rolí, v mladém souboru, tak i v obtížnosti samotného žánru, který vyžaduje mj. výborné tenoristy, kterými ale olomoucká scéna bohužel nedisponuje. Zároveň si ale uvědomuje, že problematický je už samotný výběr uváděných oper, neboť publikum si žádá převážně modernější díla.

Hodnocení jednotlivých hereckých výkonů začíná operní primadonou Ruthovou, která i přes oslnivý hudební projev nezvládla zbylou část role a její Marie v *Blaubart* se tak řadí k nejslabším kusům, co kdy předvedla.

Víceméně stejně dobře zvládnutou muzikální složku své role předvedla i druhá pěvkyně souboru Reauvová. Opět problematický byl ovšem její herecký projev, kdy monotónnost, nezvládnutí mimiky a pohybu působily poněkud rušivě.

Chvályhodný výkon a velké zlepšení předvedl pan Saag, jež působí vedle opery i v činohře. Ovšem i u něj je nutné vypilovat chyby v intonaci a zaměřit se na „vyčištění“ vyšších tónů.

Pozici prvního tenoristy souboru reprezentuje nováček Khayda. Jde o označení ale zcela formální, jelikož, i když se jedná o talentovaného mladíka, jeho hlas potřebuje ještě hodně cviku, aby byl schopen důstojně reprezentovat svou pozici v ansámblu a bezchybně zvládnout zadané party.⁴⁷

Mezi operními zpěváky si oblibu získal i baryton Scharff, jehož plusem jsou hlavně srozumitelnost a herecký výraz a naopak slabinou jen základní hudební vzdělání a s tím spojené např. rozkolísání tónů.

Jako další nováček v souboru působí již zmiňovaný pan Kochansky. V porovnání s Khaydou je ale nesrovnatelně lepší a i přes svůj nevyzrálý herecký a hudební projev, podává dobré výkony. Spolu s Benischem a slečnou Gindlovou je

⁴⁷ Leitner, B. R.: Theaterzustände in Olmütz. *Moravia*, 1839, 114, s. 455–456.

ale publikem oceňován především ve fraškách, kde hojně uplatňuje svůj komediální talent.

Zmínění a pochválení jsou ale i sboristé a scénické vybavení oper.⁴⁸

30. květen

V Olomouci hostovaly 22. 5. dcery ředitele divadelní školy v Berlíně, Laura a Emma Ernstovy.⁴⁹

10. říjen

21. 9. začala nová divadelní sezona hrou *Die Geschwister* od E. Leitnera, která byla publikem skvěle přijata a ve které zazářili slečna Saalfeldová (Eugenie), pánové Balvansky (von Wildenberg), Sum (Walter), Arnsburg (Feldner).

Nadprůměrná byla i další představení jako *Die verhängnisvolle Faschingsnacht*, *Die Königin von 16 Jahren*, *Bräutigam ohne Braut* aj., která přitáhla velké množství diváků a divadlo je tak víceméně denně plné.

Velkou senzací je ale v operách *Norma* a *Liebestrunk* debutující trojice operních zpěváků, dam Seeburgové, Brucknerové a pana Ehlerta, kteří pozvedli představení na takovou úroveň, kterou už olomoucká scéna dlouho nepamatuje.⁵⁰

14. říjen

7. 9. byla odehrána opera *Die Ballnacht* s novým obsazením, která proběhla ke spokojenosti diváků.

V roli vévody Olafa se představil Ehlert, jehož skvělý pěvecký výkon neohrozily ani drobné problémy ve vyšších polohách, a Ehlert si tak jen upevnil pozici prvotřídního tenoristy, jaký už dlouho nepotěšil olomoucké publikum. Stejně perfektně ztvárnila roli Amalie slečna Seeburgová, jejímuž výkonu není co vytknout.

Pěvecky sice trochu zaostávali dámy Brucknerová, Schnittová a pan Saag, ale i přesto si jejich vystoupení zaslouží chválu stejně jako sboristé, orchestr, především viola, kostýmy a choreografie.⁵¹

21. říjen

⁴⁸ Leitner, B. R.: Theaterzustände in Olmütz. *Moravia*, 1839, 117, s. 467–468.

⁴⁹ Leitner, B. R.: Salon. *Moravia*, 1839, 131, s. 523–524.

⁵⁰ Tamtéž, 169, s. 676.

⁵¹ Sander: Salon. *Moravia*, 1839, 170, s. 680.

Byla angažovaná nová posila souboru, slečna Büchelová, do role ženských hrdinek. Svůj debut si odbyla v neúspěšné hře *Marie oder drei Zeiträume*, 8. října ale vystoupila i jako Marie v Raupachově *Müller und sein Kind* a 9. jako Helena v *Peter Szapar*. Obecně se dá říct, že své výstupy zvládla a je tak určitě do budoucna přínosem pro olomoucký soubor.

Sezona přinesla i nově uvedená operní díla *Ghybellinen in Pisa*, *Guido und Ginevra*, *Roberto Devereux* aj., ale také dramata *Gallego von Lisabon*⁵², *Herz und Ehre*, *Der letzte Wille* aj.⁵³

28. říjen

16. října hostoval jako lovec ve hře *Das Nachtlager von Granada*⁵⁴ herec Ruhe z městského divadla v Magdeburgu. Svou úlohu ale zcela nezvládl, působil nejistě, nepřírozně a s pěveckými party měl velké potíže.

Představení zachraňovaly jedině slečna Brucknerová v roli Gabriely, skvělý výkon sboru a krásné sólo violy ve druhém aktu.⁵⁵

11. listopad

Článek představuje v poslední době uvedené úspěšné novinky, mezi které patří např. *Der letzte Starkenber*, *Die Ehescheuen*, *Der letzte Wille*, *Der Gallego von Lisabon* a *Die Gewissensfolter* od W. Vogela, která zaznamenala u publika velký ohlas, k čemuž jistě přispělo skvělé herecké obsazení v podání slečny Büchelové a pánů Balvanského, Haase a Suma.⁵⁶

21. listopad

5. listopadu došlo před početným publikem a za bouřlivého potlesku k repríze Belliniho *Die Nachtwandlerin*, jedné z nejpreciznějších oper vůbec. V hlavních rolích se představila slečna Seeburgová jako Amina, pan Ehlert jako Elwin a hraběte Rudolfa skvěle ztvárnil pan Saag. Všichni tři protagonisté předvedli obdivuhodný

⁵² Autorem byl pozdější ředitel olomouckého divadla (v letech 1847 – 1859) Friedrich Blum. Štefanidesl, J. et al.: *Kalendárium dějin divadla v Olomouci*. Nakladatelství Pražská scéna, Praha, 2008, s. 46.

⁵³ Leitner, B. R.: *Salon. Moravia*, 1839, 172, s. 688.

⁵⁴ V tomto čísle pod názvem *Das Nachtlager in Granada*.

⁵⁵ Leitner, B. R.: c. d., s. 696.

⁵⁶ Tamtéž, 178, s. 708.

výkon a obzvláště závěrečná árie Aminy patřila k perlám večera. Pochvalu zaslouží ale i slečna Brucknerová za roli Liese a sbor, který taktéž exceloval.

Za zmínku ještě stojí, že se jednalo o benefiční představení, jehož výtěžek šel na podporu obyvatel požárem poničeného městečka Bruck na Litavě.⁵⁷

25. listopad

První část článku popisuje nevídaný úspěch Raupachovy veselohry *Die Lebensmüden* u olomouckých diváků, která podle brněnského korespondenta v tamním divadle zcela propadla. O překvapivý jev se zasloužili v titulních rolích pánové Arnsburg, Balvansky a slečna Saalfeldová.

Ve druhém příspěvku tohoto čísla se čtenář dočte o benefici právě ve prospěch slečny Saalfeldové, kde bylo uvedeno Calderonovo drama *Der Arzt seiner Ehre*, jehož zpracování však vyznělo nevýrazně a rozpačitě, i přes veškerou snahu beneficiantky.⁵⁸

9. prosinec

Novinkami na scéně divadla jsou Raupachova hra *Schuld und Buße*, Lembertova *Blümlein Wunderhorn*, Schifhova *Kobold und Zauberdiadem* a *Florian Spitzkopf* od Hoppa. Uvedení her bylo ale poměrně neúspěšné, obzvláště v případě tří frašek, kdy se na představeních značně podepsalo nejen nedbalé nastudování rolí, ale také nedostatek zpěvaček tohoto žánru.⁵⁹

3. 2. 3 Rok 1840

3. únor + 6. únor + 10. únor

V následujících číslech *Moravie* podává recenzent Leitner čtenáři poměrně rozsáhlý rozbor několika vybraných her, které ho nějakým způsobem zaujaly.

Veselohra *Roccoco oder Ein Ball aus dem 16. Jahrhundert* představuje svými duchaplnými, ale vtipnými dialogy s narážkami na stav moderní společnosti a nejrůznějšími pikantními názory příjemné oživení divadelní scény, které je ještě navíc zpestřeno blýskavými kulisami a nákladnými kostýmy. Stejně tak zdařilé jsou i herecké výkony slečny Saalfeldové jako Flory a pánů Arnsburga (Wolfgang),

⁵⁷ D. Red.: Salon. *Moravia*, 1839, 181, s. 724.

⁵⁸ Leitner, B. R.: Salon. *Moravia*, 1839, 182, s. 728.

⁵⁹ Tamtéž, 186, s. 744.

Balvanského (Adolf) a Hanna (Andreas). A i přesto, že se ve zpracování najdou jisté historické nesrovnalosti, patří hra k tomu lepšímu, co repertoár nabízí.⁶⁰

Repríza Boieldieuho opery *Die weisse Frau* byla taktéž publikem uvítána, čemuž odpovídala i zaplněnost hlediště a opakovaný aplaus. Slečna Seeburgová jako dona Anna předvedla znamenitý výkon, který korunovala árií ve třetím aktu, stejně výtečný byl i Ehlert v roli Georga Browna, čímž se pojistil postavení nejlepšího mužského zpěváka celého souboru, a kritikou jsou velkoryse opomíjeny i drobné nedostatky týkající se např. jeho monotónního pohybu rukou.

Roli Gastona si ve hře zahrál herec Bieling, který v Olomouci nejprve hostoval v rolích Don Juana, Figara, sira Richarda a později byl divadlem angažován např. jako Prinzregent nebo do hry Zampa. I když se jedná o vzdělaného zpěváka s překrásným barytonem a relativně dobrého herce, je jeho pěvecký výkon plný chyb a publikem byl přijat víceméně chladně.⁶¹

Poslední hodnocenou hrou, taktéž velmi dobře divácky přijatou, je *Die Jude von Cumberland* v titulní roli s vynikajícím Sumem, kterému zdárně sekundují Sachsová v roli Dorky a Hanno jako Jabal, který ovšem úplně neovládl nářečí své postavy.⁶²

5. březen

Na olomoucké divadelní scéně v rolích Prinzregenta, Belisara a Schönbärtchena v *Liebestrank* hostoval herec Scharf. Za dobu působení v Olomouci jeho osobnost prošla určitým vývojem a zlepšil se nejenom jako herec, ale i jako zpěvák.

Stálí herci divadla Seeburgová (Antonina, Adina), Brucknerová (Irena, Gabriela), Ehlert (Alamir, Nemorino) a Saag (Kräuterpresser) podali jako vždy nadprůměrný výkon.⁶³

9. duben

V březnu byly uvedeny např. následující novinky: *Der todte Gast*, *Die Geächteten*, *Vor hundert Jahren* nebo Donizettiho opera *Frauenemanzipation* aj.

⁶⁰ Leitner, B. R.: Theater-Nachrichten aus Olmütz. *Moravia*, 1840, 10, s. 40.

⁶¹ Tamtéž, 11, s. 44.

⁶² Tamtéž, 12, s. 47.

⁶³ Leitner, B. R.: Kleine Zeitung. *Moravia*, 1840, 19, s. 76.

Nejvíce diskutovaná a pravděpodobně i nejvydařenější je Raupachova hra *Vor hundert Jahren*, kde vedle Hasse (starý Dessauer), Suma (Dr. Lange), Strampferové (Philippine), Arnsburga (Scibold) a Balvanského (Starke) vynikají ve vedlejších rolích i Hanno (Strumpf), Benisch (Wex) a Saag (Sturm). Menší roli kadeřníka Martiera má ve hře i sám režisér Burghauser, za níž je diváky zaslouženě oceněn.

Za zmínku stojí ale i další představení jako např. *Der Alpenkönig, Florian und Rappelkopf*, *Griseldis* nebo *Der Menschenfeind*.

Také *Moisasur's Zauberflucht* od Raimunda se dočkala uvedení a její překvapivá výprava s dobrou mašinerií a znamenitým aranžmá podbarvená hudba sbormistra Rafaela byla příjemnou změnou.

Leitner si i v tomto článku dovoluje hodnotit některé herce. Kritiky se dočká Sachsová nejen za ztvárnění Lieschen, ale víceméně za všechny předvedené role, které nenechaly v divákovi, s výjimkou Rosy v *Verschwender*, žádný dojem a řadí se mezi ty nejslabší. Ušetřena nezůstane ale ani Saalfeldová, která se nedokázala zcela sžít se svou hrdinkou Ellenou a její výstupy jsou tak plné patosu a monotónnosti.

Naopak pochválen je Balvanský jako *Percival* a *Rubens* ve stejnojmenných hrách.⁶⁴

13. duben

Repríz se dočkaly dvě oblíbené opery, 23. března *Fra Diavolo* a 31. *Der Mauerer und der Schlosser*. V titulní roli první ze jmenovaných vystoupil Ehlert, který svou postavu předvedl velice obstojně, intonačně dokonce výborně, jen s menším nedostatkem v podobě určité strnulosti.

I výkon slečny Brucknerové byl v podstatě zvládnutý, její osobnost je ale větším přínosem pro jiné role (např. Marianna), kde vedle ženskosti, elegance a vlídnosti zároveň vynikne i její komický talent a všestrannost. Navíc oproti některým jiným dámám souboru nemá vedle hudebního projevu větší problémy ani s tím hereckým, takže její postavy nejsou bez výrazu a nepůsobí mdle.

Pozoruhodným zjevením na scéně je nováček Wolf, který své party Lorenza a Leona di Peralto vystříhl s překvapivou suverenitou, získal za ně zasloužené ovace a nastartovaly jeho slibnou kariéru.⁶⁵

⁶⁴ Leitner, B. R.: *Kleine Zeitung. Moravia*, 1840, 29, s. 116.

⁶⁵ Tamtéž, 30, s. 120.

30. duben

11. dubna byla ukončena divadelní sezona, přesto až do června je možné zakoupit si nové předplatné. Pro nadcházející období je přislíbeno uvedení nejen mnoha nových her, ale i hostování několika osobností, jako jsou např. slečna Fürthová ze Lvova a pan Wallner z vídeňského divadla.

Změny jsou nachystány i mezi olomouckými stálicemi divadla, odcházející herce Bielinga a Saaga nahradí nově angažovaní Weidner a Neubauer, operní hvězdy Seeburgová, Brucknerová a Ehlert se nově zapojí i do činohry.⁶⁶

7. květen

Hostování slečny Fürthové a pana Wallnera přináší bohaté změny v obsazení her. Druhý jmenovaný debutoval 23. dubna na olomouckých prknech jako Valentin v *Verschwender*, následující dny pak vystoupil jako Lorenz v *Die verhängnisvolle Faschingsnacht* a Rappelkopf v *Der Alpenkönig*. Ve všech těchto rolích předvedl brilantní výkon a nedá se mu naprosto nic vytknout. Stejně tak precizní ztvárnění mělo publikum možnost zhlédnout i u slečny Fürthové, která jako Elvira v *Die Puritaner* a Rosine v *Der Barbier von Sevilla* sklídila bouřlivý aplaus.

S netrpělivostí jsou očekáváni i další hostující herci, slečna Ederová a pan Grohmann.

Jako sir Richard a Figaro poprvé vystoupil i nováček Weidner. Obecenstvo s potěšením naslouchalo jeho pěknému, silnému hlasu a herec byl velmi dobře přijat.⁶⁷

18. květen

30. dubna se konal benefiční večer ve prospěch pana Wallnera, kdy byl uveden quodlibet⁶⁸ pod názvem *Oper, Schauspiel und Posse oder Jeder thut das Möglichste* a který strhl vlnu bouřlivých ovací.

K nejvydařenějším výstupům patřili Wallnerův von Schneeweiß, paní Wallnerové Kätchen z veselohry *Welcher ist der Bräutigam?*, árie slečny Fürthové

⁶⁶ Kleine Zeitung. *Moravia*, 1840, 35, s. 140.

⁶⁷ L.: Kleine Zeitung. *Moravia*, 1840, 37, s. 148.

⁶⁸ Jedná se o smíšený pořad mluvených, zpívaných, tančených a mimovaných čísel. Pavlovský, P. (ed.): *Základní pojmy divadla*. Nakladatelství Libri a Národní divadlo, Praha 2004.

z *Crociato*, duet slečny Brucknerové a pana Weidnera *Anna Bolena* nebo Benischa vtipná scénka s názvem *Wiesels*.

Potřetí vystoupila jako Adina v *Liebestrank*, poněkolkáté v *Die Puritaner* a naposled jako Isabella v *Robert der Teufel* hostující herečka Fürthová. Diváci byli jako vždy s jejím výkonem naprosto spokojeni a patří tak velký dík režisérovi divadla, že tak talentovanou dámu přivedl na olomouckou scénu.

Úspěšný debut před moravským publikem má za sebou i další hostující herec pan Mellinger z divadla ve Štýrském Hradci a v nejbližší době se objeví v cyklu rolí i Cäcilie Kreuzerová, dcera známého komponisty.

Dalším přírůstkem souboru je také nově najatý pan Draxler z dvorní vídeňské opery, který se obecnstvu představil jako sir Georg v *Die Puritaner* a byl srdečně uvítán mnohonásobným potleskem.⁶⁹

21. květen

Díky pěknému počasí jsou představení téměř prázdná a návštěvnost nezvýší ani výborné výkony stálých herců, ani účinkování hostů, jakým je např. i herec vídeňského divadla Grohmann, který své umění poprvé předvedl 6. května v roli Percivala.⁷⁰

8. červen

Poprvé bylo na scéně 27. května představeno pěti aktové drama *Der Juwelier von Florenz* od Seraphina Mandelzweiga inspirované Dumasovým dílem.⁷¹

11. červen

Na pomoc obětem požáru v Moravské Třebové bylo uspořádáno benefiční představení, jehož výtěžek byl věnován právě těmto poškozeným. Z repertoáru byla vybrána oblíbená opera *Norma*, která se na prknech divadla neobjevila už od listopadu 1839. V hlavních rolích zářili Seeburgová (Norma), Ehlert (Sever), Draxler (Orovist) a výborný byl i sbor.

Celkově se večer vydařil a splnil svůj účel, když bylo vybráno 498 zlatých.

⁶⁹ L.: Kleine Zeitung. *Moravia*, 1840, 40, s. 160.

⁷⁰ Tamtéž, 41, s. 164.

⁷¹ Leitner, B. R.: Kleine Zeitung. *Moravia*, 1840, 46, s. 184.

27. května proběhla repríza *Der Juwelier von Florenz*. Už samo zpracování se dá považovat za velmi dobré a inovativní. K chvályhodnému výsledku přispěla i slečna Saalfeldová svou pečlivě nastudovanou bezchybnou Francescou, zahanbit se nenechali ale ani Balvansky (Fasio), Hahn (Lelio) a Sum (Podesta).

Dvě uvedené novinky, *Viola a Färber und sein Zwillingsbruder*, se nesetkaly u obecenstva s úspěchem. Ze starších děl byly ještě inscenovány *König Enzo*, *Ball zu Ellerbrunn* a *Beste Ton*.

Tento měsíc skončilo i hostování slečny Fürthové a pánů Edera a Mellingera. První jmenovaná excelovala v rolích Marie v *Schwur*, Cammily v *Zampa*, Amalie v *Die Ballnacht*, Mellinger zaujal jako kapitán Johann, Zampa, Reuterholm. Eder se publiku líbil nejméně.⁷²

5. říjen

Od 28. září probíhá nová divadelní sezona otevřená komedií *Der Ehemann auf Schleichwegen*.⁷³

19. říjen

Divadelní produkce přivezla do Olomouce senzaci roku, několikeré vystoupení pana Wilda, který hostoval v titulních rolích Alamira, Zampy, Furiosa a Roberta. Vidět jej naživo představovalo jedinečný zážitek, který si nenechalo ujít několik stovek diváků, a opery, ve kterých byl obsazen, byly hojně navštěvované.

Nutno podotknout, že Wild nezůstal obecenstvu nic dlužen, předvedl triumfální výkon, za nějž byl náležitě odměněn jásotem, který nebral konce. Zahanbeni se nemusí cítit ale ani olomoučtí operní pěvci Draxler (Bertram), Brucknerová (Alice), Seeburgová (Isabella) a Wolf (Raimbaut), kteří pozvedli operu *Robert der Teufel* na vyšší úroveň.

Naopak si ale přísnou kritiku zaslouží sboristé, kteří za celou dobu předvedli jen mdlý výkon, a orchestr, jehož rozladěnost dechové sekce značně kazila zážitek.⁷⁴

26. říjen

⁷² Leitner, B. R.: *Kleine Zeitung. Moravia*, 1840, 47, s. 188.

⁷³ L.: *Kleine Zeitung. Moravia*, 1840, 80, s. 328.

⁷⁴ Tamtéž, 84, s. 344.

Herecký soubor přijal do svých řad nové tváře. Pro role hrdinů byl angažován pan Rohn, tragických milovnic slečna Raabová, naivních dam slečna Willi a ve fraškách diváci uvidí slečnu Lanzedelli. Ansámbl naopak opouští pan Weidner.

Mezi hostující herce se zařadili pánové Schätzel a Hölzel a po obrovském úspěchu slíbil svou další návštěvu i pan Wild.⁷⁵

9. listopad

Za zmínku určitě stojí nová tragédie *Die Schuld* od Müllnera. Obsazení hlavních partů bylo následující: Rohn (Hugo), Raabová (Elvíra), Saalfeldová (Jerta), Sum (don Valeros).

Obzvláště postavy Elvíry a Huga potřebují notnou dávku herecké umu, aby jejich charakter byl správně vystižen, což se ale bohužel v tomto případě nepovedlo. Rohn podal zcela neuspokojivý výkon. Sice je to dobře vypadající herec s příjemným hlasem, ale jeho projev je moc vyumělkovaný a často sklouzne k přehrávání.

Stejně tak zklamala i slečna Raabová, která je jinak talentovanou herečkou a vede si v jiných hrách skvěle. V tragických postavách ale není schopná vyjádřit dostatečné emoce, což se pak odráží na celé její roli.

Pochvalu si zaslouží ale především malý Eller, který svého Otta i přes nevalná očekávání dokonale zvládl.⁷⁶

3. 2. 4 Rok 1841

4. leden

I přes velkou zimu, která v budově panovala, byla na divadelní scéně 16. 12. uvedena veselohra *Violoncellisten und seine Nichte* od Mandlzweiga. V představení účinkovali: Sum (Violoncellist Streicher), Benisch (Bankier Zierrath), Hahn (Sir Fluteson), Balvansky (Blaudig), Rohn (Mahrbing), Saalfeldová (Gabriela), Willi (Henrietta), Sachsová (Gertruda).

Hra plná vtipných momentů sklidila i přes poloprázdné hlediště úspěch a pan Sum byl v roli Streichera jednoznačně vynikající.⁷⁷

11. leden

⁷⁵ Leitner, B. R.: *Kleine Zeitung. Moravia*, 1840, 86, s. 352.

⁷⁶ y: *Kleine Zeitung. Moravia*, 1840, 90, s. 368.

⁷⁷ L.: *Korrespondenz – Nachrichten. Moravia*, 1841, 1, s. 4.

Podle nových trendů se začíná vedle mravnosti a péče o rodinný krb přidávat k charakteristice ženských postav i humor. O takové zpracování se pokusilo 4. 1. i olomoucké divadlo, když představilo novou frašku *Berggeist und Mandolettikrämer, oder: Häuslich, Sittsam, Lustig*. Samotný koncept hry vyžaduje dokonalé herecké ztvárnění, pokud tomu tak není, vyzní celý pokus naprázdno a není jasné, co tím autor vůbec zamýšlel, což byl výsledek i olomoucké premiéry.

Slečna Lanzedelli v hlavní roli sice předvedla pečlivě nastudovaný text i slibovaný humor, ale pasáže byly stereotypní a nezanechaly v publiku žádný větší dojem. Problémem je v současné době i její příklonění se k nenáročnosti. Daleko úspěšnější je herečka např. v rolích Rosy v *Verschwender* nebo Nanni v *Liebe auf der Ulm*.⁷⁸

21. leden

Na divadelních prknech se objevilo 15. 1. kritikou velmi příznivě přijaté Gutzkowovo dílo *Werner* představující na příběhu mladíka, který podepíše kvůli touze po bohatství a slávě smlouvu s Mefistem, alarmující vztahy a stav dnešní společnosti.⁷⁹

15. únor

Článek se týká oper uvedených během ledna. Došlo k repríze skvělého *Der Barbier von Sevilla*, druhého uvedení se dočkala i vynikající *Anna Boleyn*, kde na rozdíl od premiéry byla vynechána závěrečná krvavá scéna. Slečna Seeburgová (Anna), Brucknerová (Johanna) a pan Ehlert (Lord Percy) sklidili za své výkony i tentokrát bouřlivý potlesk.

Mezi další opery, které byly v lednu odehrány, patří *Postillon von Lonjumeau* a novinka *Robert Devereux*.⁸⁰

18. únor

Během ledna měli diváci možnost zhlédnout i čtyři dramata (*Mazepa*, *Werner*, *Hans Sachs*, *Hedwig*) a osm komedií (*Der Wirrwarr*, *Die beiden*

⁷⁸ L.: Korrespondenz – Nachrichten. *Moravia*, 1841, 3, s. 12.

⁷⁹ L.: Kleine Zeitung. *Moravia*, 1841, 6, s. 23.

⁸⁰ Tamtéž, 13, s. 51–52.

Klingsberg, Der Ehemann auf Schleichwegen, Der Pariser Taugenichts, Die erste Thorheit aj.).

Největší divácký ohlas sklidily první dvě jmenované komedie, jejichž autorem je Kotzebue, aplaus si zasloužila i madam Sachsová jako Frau Wunschel. Za zmínku stojí ale i *Mazepa*, která se zapsala do divákovy paměti řadou nelogických momentů.

I díky karnevalovému veselí ale značně utrpěl divadelní repertoár, jsou uváděny krátké hry nevalného zpracování a režie se tak snaží kompenzovat nedostatek představení.⁸¹

8. březen

Únor přinesl na divadelní prkna tři opery (*Liebestrank, Castell von Ursino, Robert Devereux*), ve kterých podle očekávání excelovala trojice Seeburgová (Adina, Isabella, Elizabeth), Brucknerová (Agnese, Sara) a Ehlert (Orombello, Nemorino, Devereux). Zklamáním byl výkon Weidnera v rolích Bellcora, Enrica a Nottinghama.

V únoru byly odehrány i dva quodlibety pod názvy *Musikalischer Eisenbahnflug durch das Reich der Tonkunst* a *Gesangspende und Bunterlei in einer Abteilung*, přičemž první z nich zaujal poněkud více.

Za zmínku stojí i benefiční představení sboru *Die zusammengestoppelte Komödie*.

Kromě osmi dramat a šesti veseloher byly publiku představeny i nové frašky, které však nezanechaly žádný dojem. Ze tří novinek si *Katharina Vollmer* ani *Die Schlacht von Pultawa*, hraná ve prospěch pana Rohna, nezaslouží větší komentář.

Podstatně vydařenější je komedie *Das Blatt hat sich gewendet* od Holbeina v hlavní roli s panem Sumem (Amtsrat Poll) a beneficiantkou Willi, kteří se svými vydařenými výkony zasloužili o dlouhý aplaus na konci večera.

Recenzentovo uznání vzbudili i pan Rohn jako Hamlet, který předvedl jeden ze svých životních výkonů, burleska *Die Weiber im Monde*, kde v obsazení září ženské osazenstvo, a pan Hanno za svůj nenucený, přirozený a komický projev.⁸²

1. duben + 5. duben

⁸¹ L.: Kleine Zeitung. *Moravia*, 1841, 14, s. 56.

⁸² L.: Korrespondenz – Nachrichten. *Moravia*, 1841, 19, s. 76.

Od posledního článku proběhla mj. představení *Gaugraf Phillip von Wilde*, *Der Scharfrichter von Amsterdam*, *Das Diadem*, *Der kleine Deklamator*, z nichž bohužel ani jedno výrazněji nezaujalo.

Divadlo nabídlo i tři nové komedie (*Die Wette*, *Der Reise-Kommis* a *Engel und Dämon*), jehož výtěžek putoval na pomoc chudým. Líbily se i večery s *Anekdotenbüchlein* a *Maske für Maske* s okouzujícími dámami Seeburgovou a Brucknerovou.⁸³

Naopak frašky uvedené v uplynulých dnech nepřinesly žádné velké potěšení, jako v případě *Der Alpenkönig*, kde zcela selhalo aranžmá a strojové vybavení divadla, které je pro tuto hru absolutně nezbytné, a představení nezachránily ani poměrně kvalitní výkony herců Benische (Rappelkopf), Suma (Alpenkönig), Hanna (Habakuk) a Lanzedelli (Lieschen).

Částečné zalíbení u obecnstva našly hry *Doktor Faust's Hauskappchen* a *Stumme von Portici* s beneficentem panem Weidnerem.

Odehrána byla i třetí repríza *Ghybellinen*, která byla stejně úspěšná jako předešlá zpracování. Vedle výborného Ehlerta mohou být, i přes drobné chyby v intonaci, pochváleni i ostatní členové souboru sboristé a taktéž orchestr.⁸⁴

3. 2. 5 Rok 1842

24. únor

19. 2. se konalo benefiční představení *Brautwerbung auf Helgoland* od Schneidera, jehož výtěžek byl věnován fondům pro chudé.⁸⁵

10. říjen

V Olomouci hostuje madam Marie Fidy, rozená Hochová, z divadelní společnosti ve Vídni. Poprvé vystoupila 6. října jako Griseldis.⁸⁶

24. říjen

V městském divadle byla poprvé odehrána Scribova hra *Die Fesseln*, kde se v nejlepším světle předvedla slečna Blocková jako Aline. Poměrně zdárně jí ale

⁸³ L.: Korrespondenz – Nachrichten. *Moravia*, 1841, 26, s. 103.

⁸⁴ Tamtéž, 27, s. 108.

⁸⁵ L.: Kleine Zeitung. *Moravia*, 1842, 16, s. 46.

⁸⁶ Aus Olmütz. *Moravia*, 1842, 81, s. 328.

sekundovali i další herci souboru, pan Mittelhauser (Clérambeau), Burggraf (Ballandard) a madam Fidy (Louise).⁸⁷

31. říjen

Od 27. tohoto měsíce se hostování herečky vídeňského divadla Fidy změnilo v trvalé angažmá.⁸⁸

19. prosinec

V článku je uvedeno personální rozdělení divadla pod vedením ředitele Burghausera. Činohra: Fidy (první milovnice), Schwarzová (tragické postavy, role matek), Mittelhauserová (gardedámy, hašteřivé postavy), Kannetová (subrety), Blocková (mladé milovnice), Sachsová (výpomocné role), Burggraf (první milovník, mladý hrdina), Mittelhauser (intrikáni, komické postavy, režisér), Graubner (šaržované role), Destoges (bonviáni, naivní mladíci), Heller, Rossa (výpomocné role). Opera: Enderová, Cerini, tenoristé Erfel, Nikolin, basy Hané, Arnold, mužský a ženský sbor (výpomocné role), orchestr s dirigentem Dvořáčkem. Lokálka: komické trio Kannet, Grün, Stiegerová.

Díky tomu, že se Olomouc pyšní kvalitní, ale malou scénou, není možné dovolit si velký personál, proto jsou herci obsazováni v různých žánrech.⁸⁹

3. 2. 6 Rok 1843

16. leden + 19. leden + 23. leden

Začátek roku byl zpestřen několika novinkami: *Sie hilft sich selbst*, *Der Seelenverkäufer*, *Die Schule der Reichen*, *Erziehungsergebnisse* a reprízovány byly i starší kusy jako *Die Fremde*, *Ein Glas Wasser*, *Der Oheim* a *Vor hundert Jahren*.

Velké uznání získala především komedie *Ein Glas Wasser* díky svému preciznímu nastudování a skvělému ztvárnění.⁹⁰ Menší chybou byla práce kostymérů, kteří nedokázali úplně zachytit společenský rozdíl mezi královnou (Blocková) a vévodkyní (Fidy), ale vše vyvážili madam Fidy a pan Burggraf, o nichž se dá s klidným svědomím říct, že jsou v současnosti největšími hvězdami souboru.

⁸⁷ Aus Olmütz. *Moravia*, 1842, 85, s. 343.

⁸⁸ Tamtéž, 87, s. 352.

⁸⁹ L.: Feuilleton. *Moravia*, 1842, 101, s. 407.

⁹⁰ L.: Feuilleton, *Moravia*, 1843, 5, s. 19–20.

Madam Fidy, kterou měli diváci možnost vidět i mj. jako Annu v *Der Oheim*, Alexandrine von Götschen nebo Margareth Western, předvádí velice dobré výkony a je za to obecenstvem při každé příležitosti vyznamenána.

Pan Burggraf (Bolingbroke) je i přes své mladí nesmírně talentovaný, každé jeho obsazení je zárukou výborně odvedené práce (Hans Sachs, Leopold von Dessau) a pokud ve své píli vytrvá, čeká ho jistě skvělá budoucnost. Menším nedostatkem je snad jen fakt, že občas mluví poněkud rychleji, než si žádá jeho role.

Chvályhodně zvládli své postavy v dalších hrách i Mittelhauser, Blocková, Kannertová, Mittelhauserová a Schwarzová. Menší roli ztvárnil ve *Vor hundert Jahren* i sám ředitel Burghauser, vedle jehož výkonu je představení ceněné i pro zdařilé aranžmá.⁹¹

V článku je upozorněno i na další díla *Alle sind verliebt*, *Der Hofmeister in tausend Ängsten*, *Das Duell-Mandat*. Oproti nuznému repertoáru činohry je vyzvednuta lokální fraška, kde si divák může vybrat mj. *Das Mädel aus der Vorstadt*, *Der Zigeuner in der Steinmetzwerkstatt*, *Der Schwur bei den Elementen*, *Der Diamant des Geisterkönigs*.

K nejméně diskutovaným patří ale hra *Die schlimmen Frauen im Serail*, která je zcela v režii ženského osazenstva divadla (Stiegerová, Schwarzová, Blocková) a která byla kritikou zcela ztrhána. Názory se ale liší, na jedné straně stojí nádherné kostýmy, choreografie, dekorace a hudba, na druhé bezduchý děj bez jakéhokoli morálního poučení. Pravděpodobně ale i právě díky těmto protichůdným míněním hra láká a byla již počtvrté uvedena před plným hledištěm.

V závěru se recenzent soustřeďuje na komediální prvky ve frašce, vyzdvihuje umění pana Kanneta v této oblasti a zdůrazňuje, že scéna nutně potřebuje zaplnit i místo dalšího komika vzniklé po odchodu pana Grünna.⁹²

6. únor

Mnohonásobný potlesk sklidil v uplynulých dnech hostující herec pan Wallner, režisér divadla ve Lvově.⁹³

9. únor

⁹¹ L.: Feuilleton, *Moravia*, 1843, 6, s. 24.

⁹² Tamtéž, 7, s. 27–28.

⁹³ Feuilleton. *Moravia*, 1843, 11, s. 44.

Článek se vrací k předcházející zprávě o lednovém hostování Wallnera, který se na scéně objevil jako Titus Feuerfuchs v *Talisman*, Valentin v *Verschwender*, Schlichtmann v *Treffskönig* a Staberl v *Staberl's Reiseabenteuer in Frankfurt und München*. Ve všech rolích byl diváky vřele přijat a oceněn potleskem.⁹⁴

13. únor

4. února byla uvedena nová hra s názvem *Der Sohn der Wildniß*, ve které se objevili opět excelentní Burggraf (Ingomar) a Fidy (Parthenia).

Na scénu se v blízké době dostane i *Diwotworný klobauk*, veselohra od českého dramatika Klicpery, která by měla být odehrána v původním jazyce.

V roli Prinzregenta v *Nachtlager von Granada* se jako host představil pan Lutzer, který ale svým slabým hlasem a nedostačující hrou zklamal.

Na uvolněné místo po slečně Blockové byla nově angažovaná slečna Wallisová, která debutovala v titulní roli *Waise von Genf*.⁹⁵

27. únor

K dalším hostujícím hercům na půdě olomouckého divadla se zařadila i madam Frieb-Blumauerová, která se poprvé představila 20. února jako Kataplan a Adolphine v *List und Phlegma*.⁹⁶

23. březen + 27. březen

19. březen byl svátkem pro všechny příznivce české kultury, jelikož proběhla premiéra české hry *Diwotworný klobauk*. Představení přilákalo mnoho zvědavců, mezi kterými převažovalo české osazenstvo.

Večer byl zahájen vokálním kvartetem *Wše jen ku chwále vlasti a krále* v podání Wildnera, Goliatha, Rossy a Köhlera. Následovala slečna Enderová s nově otextovanou árií ze Škroupovy opery *Oldřich a Božena*. Všichni zúčastnění své party v češtině i přes drobné chyby zvládli a byli odměněni bouřlivým potleskem. Jako chvályhodné se jeví i nápad s vytištěnými letáčky obou předvedených kompozic pro lepší porozumění textu, které byly rozdány mezi diváky.

⁹⁴ Feuilleton. *Moravia*, 1843, 12, s. 48.

⁹⁵ Kleine Zeitung. *Moravia*, 1843, 13, s. 52.

⁹⁶ Tamtéž, 17, s. 70.

Poté již přišla na řadu samotná hra, která svou svižně se měnící scénou, situační i slovní komikou, kdy nebyly vynechány ani hrubší vtipy a slovní hříčky, zcela uchvátila publikum. Obdivuhodné byly i výkony herců, kteří, s výjimkou Burggrafa, neuměli z počátku vůbec česky.⁹⁷

V druhé části recenze jsou hodnoceny už jednotliví představitelé. Nejvýraznější byl právě Burggraf, který pečlivým studiem překonal i nejdrobnější úskalí češtiny a jehož student Strnad byl ohromující. Taktéž skvěle si počínal i Goliath (Křepelka), jež překvapil výbornou a naprosto přirozenou hrou. Zcela splynout se svou postavou a dokonale vystihnout její charakter se podařilo panu Höllerovi (Šebestián Pohořalský). Svou premiéru na divadelních prknech si odbyla slečna Günterová a její Bětuška patřila k tomu nejlepšímu, co bylo během večera k vidění. Uznání si zaslouží ale i Schmarda, Sängler, Balatka, Wagner a Balvansky.⁹⁸

30. březen + 3. duben

Následující části týkající se Olomouce se věnují místní opeře, a to hlavně dvěma sólistkám Enderové a Cerini. První jmenovaná je uznávanou primadonou, která se již při svém debutu stala miláčkem publika. Její fyzické přednosti jsou doplněny i těmi hudebními a její vzdělání u známého učitele zpěvu Carla Kunta a vytrvalá píle se odrážejí nejen na jejích výkonech (dona Anna, Norma, Elvíra aj.), ale slibují i hvězdnou kariéru této umělkyně.⁹⁹

Výborně si vede i slečna Cerini, která je jak příjemným zjevením na scéně, tak i kvalitní zpěvačkou, jež se nejvíce do paměti diváků zapsala jako Julie v *Montechi und Capuletti*.¹⁰⁰

6. duben

2. dubna se uskutečnila repríza *Diwotworného klobauku*. Večer byl opět oživen hudebními čísly, a to v podání mužského sboru doprovázeného orchestrem na motivy básně Vincenze Furcha *Kdož jste duchem Morawané* a písní *Letí, letí slawíček* od Enderové.

Představení jinak nezaznamenalo žádné změny v obsazení, bylo opět hojně divácky navštíveno a v závěru zazněl bouřlivý aplaus.

⁹⁷ L.: Feuilleton. *Moravia*, 1843, 24, s. 98.

⁹⁸ Tamtéž, 25, s. 101–102.

⁹⁹ **: Feuilleton. *Moravia*, 1843, 26, s. 106.

¹⁰⁰ Tamtéž, 27, s. 110.

K repertoáru činohry se nově počítá i veselohra *Die Kirschen* od Feldmanna, kde se objevili Schwarzová (Frau von Rosenbergu), Danners (Rittmeister von Sturmbrandu), Kanned, Graubner (Gebrüder Zimmtstängel) a Höller (Bankier von Mühlenheim).¹⁰¹

20. duben

Představením *Zampa* skončila zimní divadelní sezona probíhající od 23. 9. do 8. 4.¹⁰²

8. červen + 12. červen

Začátek další divadelní etapy připadl na 17. dubna a od té doby do Olomouce zavítali vedle maďarského tanečníka Vesztera Sándora, italský zpěvák L. Romani, který sebou přivezl opery *Elisir d'Amore*, *Lucia di Lammermoor* a *Gemma di Vergy*, nebo vídeňský herec Börger, který se ukázal mj. jako Wilhelm Tell nebo zvoník ze St. Paul.

V prvních šesti týdnech měli diváci možnost zhlédnout osm novinek (*Hanns Sachs*, *Das Armband*, *Die Hammerschmiedin aus Steiermark*, *Die Papiere des Dämons*, *Unbewusste Liebe*, *Die Zwerge vom Unterbergs*, *Chonchon, oder die Perle von Chamounix*, *Des Adlers Horst*).

Recenzentovu větší pozornost si vysloužilo drama *Die Papiere des Dämons* od Seraphina Mandelzweiga, jemuž se z hlediska obsahu věnuje v prvním článku poměrně obsáhleji.¹⁰³

V navazující části pak komentuje herecké zpracování, přičemž vyzdvihuje především Strampfera (Robert), Burghausera (Maurer Gauthier) a Ränzovou (Gräfin von Cerny), a naopak kritizuje Kanneta, který svým nepatřičným dialektem a přehmatu ve ztvárnění Valentina, tuto postavu zcela předělal, což ovšem u něj není ojedinělý případ, jak dokazuje role pana z Waxerl v *Die Hammerschmiedin aus Steiermark*.¹⁰⁴

15. červen

¹⁰¹ L.: Feuilleton. *Moravia*, 1843, 28, s. 114.

¹⁰² Tamtéž, 32, s. 130.

¹⁰³ Tamtéž, 46, s. 186.

¹⁰⁴ Tamtéž, 47, s. 190.

Součástí quodlibetu hraného 7. června byla i komická scénka v češtině s názvem *Tintili Wantili, aneb Wawřinec Tlučhuba před právem*, ve které se představili manželé Limbekovi, kteří byli publikem za toto představení velmi chváleni, a doufá se v jejich angažování v divadle.¹⁰⁵

5. říjen

Od 23. září se chodí opět do divadla. Úvodní večer zahájený proslovem pana Stolteho a ředitele Burghausera byl věnován nové veselohře *Das Portrait der Geliebten* od Feldmanna.

Z repertoáru bylo od znovuotevření zatím viděno: *Der verkaufte Schlaf, Belisar, Pauline, Czaar und Zimmermann, Das Gut Waldegg, Das Nachtlager von Granada, Der Maler, Die Proberollen, Doktor Wespe, Nacht und Morgen*, přičemž poslední dvě jmenované patří mezi novinky.

Také divadelní soubor je po přestávce kompletní a výčet jeho herců uspokojivý: Anesbergerová, Cerini, Henselová, Mellingerová, Ränzová, Sachsová, Schianská, Seeburgová, Ungarová, Wernerová, Dvořáček, Foukal, Goubau, Grün, Haag, Kochansky, Kreipl, Rantz, Rafael, Sänger, Schritt, Stolte, Strampfer, Werbeck. Své místo má v souboru samozřejmě i sbor.

Z uvedených her zaujal nejvíce *Doktor Wespe* v titulní roli s Kochanským, který podal oslnivý výkon. Rovnocennými spoluhráči mu byli ale i Schritt, Goubau, Strampfer, Schianská, Hensel a Ungarová, kteří se také podíleli na úspěchu představení.¹⁰⁶

23. říjen

Článek je sestaven z úryvků ze soukromé korespondence. Je zde pochválena opera *Belisar*, především hostující herec Steiner (Alamir) a domácí trio Seeburgová (Antonina), Haag (Belisar), Cerini (Irena).

Zmíněn je i titul *Papiere des Dämons* se Strampferem, který je pisatelem pokládán za velmi talentovaného mladíka.¹⁰⁷

30. říjen

¹⁰⁵ L.: *Kleine Zeitung. Moravia*, 1843, 48, s. 194.

¹⁰⁶ L.: *Feuilleton. Moravia*, 1843, 80, s. 321–322.

¹⁰⁷ *Feuilleton. Moravia*, 1843, 85, s. 342.

Příspěvek se týká hostujících osobností. Zpěvačka Herzová vystoupila na olomoucké scéně jako Antonina (*Belisar*), Romeo (*Montechi und Capuletti*), Agathe (*Freischütz*), Norma a v benefičním představení *Robert der Teufel* jako Alice.

Již zmiňovaný tenorista ze Lvova pan Steiner se vedle Alamira předvedl jako Elwin (*Nachtwandlerin*), Edgar (*Die Puritaner*), markýz z Chateaufort (*Czaar und Zimmermann*) a jako vévoda Olaf (*Die Ballnacht*).

Do divadla zavítala i slečna Enghausová, která se objevila v cyklu rolí, z nichž nejvýraznější byly její Griseldis a Maria Stuart.¹⁰⁸

6. listopad

Recenzent se vrací k pobytu slečny Enghausové v Olomouci, která kromě jmenovaných rolí ztvárnila i Kláru z *Zurücksetzung*. Její výkon byl považován za dokonalý, příjemný je i její zevnějšek a hlas, nedá se jí proto nic vytknout, byla mnohohlasně obdivována a diváky byla skvěle přijata.¹⁰⁹

16. listopad + 23. listopad

Mezi uváděné operní kusy (př. *Verschwender*, *Armband*) se zařadily dvě novinky *Geld* a *Schneider als Naturdichter*.

Repertoár se rozrostl i v činohře: *Industrie und Herz* (výdělek z představení byl věnován ústavu pro slepé v Brně), *Mode-Thorheit von Benedix*, *Kunst für sich einzunehmen*, *Antheil des Teufels*, *Treue Liebe*.¹¹⁰

Probíhající sezona nabízí divákům pestrý program a zatím je hodnocena jako nadprůměrná, velký úspěch sklízí i hra *Zauberschleier*, která se pyšní nejen nádhernými kostýmy a kulisami, ale i skvělými výkony některých účinkujících (Grünn, Kochansky, Strampfer, Ränzová, Cerini).

Pozornost vzbuzuje i pan Rafael, první bas opery, který se ale výborně uchytil i v dramatech a fraškách.¹¹¹

18. prosinec

9. 12. proběhla premiéra Donizettiho opery *Linda von Chamounix*, kde se v nejlepším světle ukázali dámy Seeburgová (Linda), Cerini (Pierot), Wernerová

¹⁰⁸ L.: Feuilleton. *Moravia*, 1843, 87, s. 350.

¹⁰⁹ Tamtéž, 89, s. 358.

¹¹⁰ Tamtéž, 92, s. 369.

¹¹¹ Tamtéž, 94, s. 378.

(Marta) a pánové Steiner (Sirval), Haag (Anton), Rafael (Direktor) a Stolte (Marquis).

Celý večer byl díky krásné hudbě a pečlivému nastudování pod vedením dirigenta Franze Rafaela úspěšný a diváky odměněn bouřlivým aplausem.¹¹²

3. 2. 7 Rok 1844

4. leden

Na olomouckých divadelních prknech byla poprvé představena Kaiserova hra *Der Rastelbinder*.¹¹³

1. únor

Svou premiéru si odbyla 13. 1. i Donizettiho opera *Marie, die Tochter des Regiments*, v níž si potlesk vysloužili Seeburgová jako Marie a Steiner jako Tonio.

Stejně tak zdařilé byly i reprízy *Lucia von Lammermoor* a *Die Nachtwandlerin*, která by však pro jinak výborného hraběte Rudolfa (Haag) zasloužila modernější kostým.

Co se frašek týče, i zde došlo ke dvěma premiérám (*Stufenjahre der Komik, Zebrahaut*), které však za moc nestály.¹¹⁴

15. únor + 19. únor

Začátkem února se uskutečnil benefiční večer madam Ränzové, při němž byl uveden quodlibet *Faschingskrapfen, gefüllt mit allerlei Euriosa in Versen und in Prosa* a představeny úryvky ze všech žánrů hraných v divadle. Mezi vynikající momenty večera patřily např. duet Seeburgové a Rafaela z druhého aktu *Liebestrank*, árie Desdemony (Cerini) z *Othella*, zajímavé spojení Valentina (Tischler) z *Verschwender* a Zwickela (Schneider) z *Lumpacivagabundus* v odrhovačce *Wir wollen in die Stadt marschieren* nebo komicky pojatá polka v kostýmech českých sedláků v podání Grubaua a Wabitschové.

Celkově se však večer velmi vydařil a madam Ränzová byla pochválena za jeho zpracování i své účinkování během něj, které by se však dala vytknout menší chybička v podobě problému s větným přízvukem.¹¹⁵

¹¹² L.: Feuilleton. *Moravia*, 1843, 101, s. 406.

¹¹³ Feuilleton. *Moravia*, 1844, 2, s. 7.

¹¹⁴ L.: Feuilleton. *Moravia*, 1844, 10, s. 40.

Opera *Lucia von Lammermoor* reprízovaná 3. 2. ukázala jedinečnost olomouckého ansámblu, který svou kvalitou vyniká nad jiná menší divadla. Vedle tahounů opery Steinera (Edgar) a Seeburgové (Lucia) své umění odkryli i Haag (Ashton) a Rafael (Raimond), kteří byli sice taktéž oceněni potleskem, ale na jejich výkonu je ještě stále co zlepšovat.

Velké dík patří ale i sboristům a orchestru pod vedením bratrů Amenthových.¹¹⁶

7. březen

Během března budou obnoveni Meyerbeerovi *Ghybellinen in Pisa* v hlavní roli se slečnou Seeburgovou.¹¹⁷

11. březen

V následujících člancích se recenzent blíže věnuje několika dílům. *Die Tochter des Advokaten* (poprvé 6. 2.) si rychle získala diváckou oblibu i díky panu Ränzovi, který byl v roli advokáta Norberta skvělý a ukázal, že překonal i dřívější problémy s hlasovým projevem. Naopak zklamala slečna Amesbergová, jejíž projev je plný patosu a přehrávání, a nezaujal ani orchestr.

Zábavná je především zásluhou komiků souboru hra *Hutmacher und Strumpfwirker*. Pozornost si vysloužila tragédie *Die Macht der Verhältnisse*, která je vybudována po vzoru starý her s nepřerušovaným děj a efektivním závěrem, který se však v olomouckém podání nevydařil a působil nepřírozně.

Dobře vystihnout charakter Augusta Weiße se podařilo panu Goubauovi, za což byl patřičně oceněn. Tento herec patří k nejobsazovanějším a na scéně se objevuje takřka denně. Jedinou výtkou týkající se jeho projevu je občasný nešvar, kdy mluví trhaně, díky čemuž jeho řeč ztrácí příjemný spád.

Jako Falkenau vystoupil Schritt, miláček publika v komických a nářečních rolích, a hraběnku Eleonoru si zahrála madam Ränzová.¹¹⁸

18. března + 21. března

¹¹⁵ L.: Feuilleton. *Moravia*, 1844, 14, s. 56.

¹¹⁶ Tamtéž, 15, s. 59.

¹¹⁷ Tamtéž, 20, s. 79–80.

¹¹⁸ L.: Feuilleton. *Moravia*, 1844, 21, s. 84.

Donizettiho opera *Römer in Melitone* uvedená poprvé při benefici 24. 2. a herecky obsazená slečnou Seeburgovou (Pauline), Steinerem (Polyeuct) a Haagem (Sever) se sice od další autorových děl hudebně výrazně liší, ale stále se jedná o kvalitní kus.

Nová lokálka *Die Losverkäuferin* se líbila poněkud méně než např. travestie na Schillerovu *Kabale und Liebe* *Die verhängnisvolle Limonade*, kde excelovali Grün (Ferdinand) a slečna Amesbergová (Louise), která je hvězdou malé scény.

Za zmínku stojí ještě lokálka *Nur Eine löst den Zauberspruch*, veselohra *Schachmaschine*, která staví na starých komediálních prvcích, a *Korsen in Ungarn*, která i přes kvalitu zpracování zaznamenala nízkou návštěvnost. Naopak za propadák lze označit *Die Bestürmung von Smolensk*.¹¹⁹

Zajímavý večer proběhl 9. března, kdy byla v hlavní roli s Goubauem odehrána pantomima *Die Silberschlange*. Pěkné kulisy i zdařilé choreografie přispěly ke kladnému výsledku představení a ukázaly, že tento žánr je v divadle velmi vítán. Jako předehru mělo publikum možnost vidět několik hudebních vystoupení operních pěvců a novinku *Geliebt oder todt*.

Ve stejném čísle jsou ještě připojeny poznámky o benefici *Die Köchin aus Baden* od Bluma, které však bylo odehráno prakticky před prázdným hledištěm, a o jedinečném hostování Ludwiga Löwa např. v rolích Hamleta, Ingomara (*Sohn der Wildniß*) a Garricka (*Garrick in Bristol*).¹²⁰

25. březen

Z divadla odchází oblíbený zpěvák Steiner, na jehož počest bylo zorganizováno benefiční představení *Lucrezia Borgia*, pravděpodobně nejlepší z Donizettiho oper.¹²¹

6. duben

Článek je statistickým ohlédnutím za brilantní sezonou ukončenou 30. března, ve které bylo odehráno 183 představení s bilancí 44 novinek, z čehož byly čtyři opery, 12 dramát, 16 veseloher, tři vaudeville,¹²² osm lokálek a pantomima.¹²³

¹¹⁹ Tamtéž, 23, s. 91–92.

¹²⁰ Tamtéž, 24, s. 95.

¹²¹ Posttrair. *Moravia*, 1844, 25, s. 100.

¹²² Vaudeville je historický žánr zábavné komedie. Pavlovský, P. (ed.): *Základní pojmy divadla*. Nakladatelství Libri a Národní divadlo, Praha 2004, s. 279–280.

květen-červenec

Budova divadla slouží jako multifunkční prostor. Vystoupila zde společnost pantomimů bratrů Lehmannových se svými představeními *Luzifer und der Pächter*, *Der goldene Schlüssel*, *Die drei Liebhaber in Verzweiflung* aj., gymnasté Whittoyne a Maurice, dětský balet madam Weißové, maďarská národní hudební a taneční společnost pod vedením Karla Dobozy nebo angličtí akrobaté (Smith, Kemp, Thaylpa, Hollyoat, Chapman).

3. srpen

Během zimní divadelní sezony bude jako host v Olomouci účinkovat slečna Amalie Wagnerová.¹²⁴

12. září

Od 5. 9. jsou znovu otevřeny brány divadla. Úvodní večer zahájený proslovem pana Denemi byl věnován opeře *Belisar* v hlavních rolích s Seeburgovou (Antonina), Wagem (Belisar), Zieglerem (Justinian), Bernardem (Alamir), Brandovou (Irena), Bognarovou (Eudora) a Schmardou (Eutropius).

Následující večery patřily hrám *Der Sohn der Wildniß* a *Der Zerrissene*. Všechna doposud odehraná představení byla nadprůměrná, dá se tedy očekávat stejně kvalitní sezona, jako byla ta minulá.¹²⁵

19. říjen

Recenzent se věnuje novému ansámblu a vyzdvihuje především jeho členy Bertolli, Wagnerovou, Thielovou, Sänglerovou, Mayera, Denemiho, Collase¹²⁶ a Seifferta, kteří patří k nejtalentovanějším a jsou diváky nejvíce oceňováni.

Uplynulý měsíc přinesl i několik novinek: *Modestus*, *Eisenbahnheirathen*, *Die Tochter der Wildniß*, *Monaldeschi*, *Nelli*, *Der Zerrissene*, z nichž poslední tři jsou nejčastěji zmiňovány.

Nákladná hra *Monaldeschi* zaujme nejen svými nádhernými kostýmy a kulisami, ale také výkony pana Denemiho a slečny Thielové jako královny.

¹²³ L.: Feuilleton. *Moravia*, 1844, 29, s. 115–116.

¹²⁴ Pilger: Posttrain. *Moravia*, 1844, 80, s. 320.

¹²⁵ L.: Posttrain. *Moravia*, 1844, 97, s. 388.

¹²⁶ V časopisu uvádění i jako Denemy a Collas/Collas.

V repertoáru momentálně figuruje i veleúspěšná fraška *Der Zerrissene*, která se řadí k nejuťipnějším hrám celé divadelní historie vůbec, na čemž má nemalý podíl především dvojice Collas – Seiffert. Jediným přáním, co se frašek týká, je angažování schopné zpěvačky.

Pokud jde o operu, tahouny souboru je trio Seeburgová, Brandová a Wag a po delší době má Olomouc i kompletní trojici tenorů (Padewith, Bernard, Sartorfi). Mezi novinkami na scéně se pak objevily opery *Graf Altamura*, *Ein Abend, eine Nacht und ein Morgen in Paris*.

V těchto dnech byla také uvedena Kotzebuova komedie *Silberne Hochzeit*, která sklídila bouřlivý aplaus, a všichni její herci byli voláni opakovaně zpět na jeviště.¹²⁷

29. říjen

Nově se v roli Sepherlin v *Die verhängnisvolle Faschingsnacht* od Holteie, která se také dočkala nového přepracování, objevuje slečna Wagnerová, která svým přirozeným a příjemným projevem okouzila publikum. Uspokojivé výkony předvedli ale i pan Collas (Holzhacker Lorenz) a Seiffert (Zatlhuber). Panu Denemi je v článku doporučeno nebrat role jako Herr von Geck, jelikož nemá pro takové postavy vlohy a hodí se lépe do rolí hrdinů a milovníků.

Následuje výčet her repertoáru, mezi které patří mj. *Sohn der Wildniß*, *Alpenkönig*, *Menschenfeind*, *Lumpacivagabundus*, *Ein kleiner Irrthum*, *Der gerade Weg der beste*, *Ehrgeiz in der Küche* a novinky *Geheimniß* a *Steckbrief*.

Na 3. říjen si připravil ředitel Burghauser pestrý večer, jehož výtěžek byl věnován brněnskému institutu pro slepé. Diváci mohli vidět hudební čísla v podání talentovaného pianisty L. Hackenföllnera a hoboisty J. Dokoupila a komedii *Ein Herz und eine Dame*, ve které publikum bavili pan Denemi a dámy Bertolli a Sänglerová.

Pochvalu si zaslouží ale i slečny Seeburgová, Brandová, pánové Vitz, Rafael, Wag a orchestr.¹²⁸

12. listopad

¹²⁷ ***: Feuilleton. *Moravia*, 1844, 113, s. 452.

¹²⁸ L.: Feuilleton. *Moravia*, 1844, 117, s. 468.

26., 27. října a 3. listopadu uvedlo divadlo kus s názvem *Ein Abend, eine Nacht, ein Morgen in Paris*. Představení vyšperkované nádhernými kulisami od samotného ředitele Burghausera znázorňujícími místa Paříže, neméně krásnými kostýmy a skvěle ztvárněnou Marií (Wagnerová) a solidními výkony i dalších herců (Sänglerová, Denemi, Dittrich) sklidilo u obecnstva úspěch.¹²⁹

19. listopad + 21. listopad

Následující příspěvky představují blíže několik her jako např. konverzační hru *Die gefährliche Tante* v titulní roli se slečnou Bertolli, která svým chladným a nejistým vystoupením neoslovila publikum, dva Kotzebuovy kusy *Intermezzo* a *Versöhnung*, které naopak dokázaly v divácích vzbudit zájem i díky excelentní slečně Wagnerové, nebo hrou *Fabrikant*, kde se blýskli herci Denemi, Thielová (Eugenie) a Mayer (Cantal).

Naopak velkým propadákem se stalo představení *Nelly* nebo staré melodrama, které dříve patřilo k nejlepším divadelním dílům *Ein Uhr!*.

2. listopadu se na scénu dostalo klasické drama od Schillera *Jungfrau von Orleans*, jehož ztvárnění vyžaduje precizní přípravu, čehož se v Olomouci nedočkalo. Výjimkou byl jen výkon ženského osazenstva souboru, obzvlášť slečny Thielové, která svou Johannu zvládla výborně. Ceněné jsou ale i některé momenty jako např. korunovační průvod, hudební doprovod kapelníka Rafaela nebo nákladné kostýmy.¹³⁰

Na konci února a v repríze 6. 11. byla poprvé uvedena komedie *Die schöne Athenienserin* od Feldmanna, známá také pod názvy *Schöne Deutsche* nebo *Täuschungen*. Premiéra byla zároveň i beneficí ve prospěch slečny Sänglerové, mladé herečky, jejíž silnou stránkou je smysl pro humor a empatické vcítění, stinnou naopak jisté manýry ve výslovnosti, kterou mohli diváci vidět mj. i jako Dorotheu nebo slečnu Blumenblatt.

Dalšími herci představení, kteří stojí za zmínku, jsou slečna Wagnerová (Zacharulla), pan Collas (Jakob), Denemi (Wollnau) a Mayer (Kapitän).¹³¹

26. prosinec + 28. prosinec + 31. prosinec

¹²⁹ L.: Feuilleton. *Moravia*, 1844, 123, 490–491.

¹³⁰ Tamtéž, 126, s. 503.

¹³¹ Tamtéž, 127, s. 508.

Články hodnotí průběh dosavadní sezony. Co se týká lokální frašky, jde o živý žánr, který se na jevišti objevuje i třikrát týdně mnohdy před zaplněným hledištěm. K často opakovaným hrám patří *Jux*, *Liebesgeschichte*, *Die Zerrissene*, *Verschwender*, *Zauberschleier* nebo *Stadt und Land* od Kaisera. Nejvýraznějšími osobnostmi lokálky jsou komici Collas a Seiffert.

Opera trpěla v posledních měsících nízkou návštěvností, což nezměnilo ani výborné trio Seeburgová, Brandová a Wag. Operní ansámbl nutně potřebuje kvalitního basu a dva tenory.

Nejúspěšnějším žánrem je činohra, která nastudovala kvalitní kusy jako *Monaldeschi*, *Sampiero*, *Elizabeth von England*, *Die Schuld* a řadu veseloher. Úspěch slavily i vaudeville *Ein Abend, eine Nacht, ein Morgen in Paris* nebo novinka *Die Kinder des Regiments*, které mají sice některé shodné rysy s hrou *Die Tochter des Regiments*, ale obsahují více drastičtějších scén a pikantnější dialogy. Celá hra je postavená na postavách invalidy Prerauxe (Mayer) a Trian, kterou si zahrála slečna Wagnerová, jedna z hvězd divadla a nejobsazovanějších herců vůbec, která se na scéně objevuje prakticky denně v rolích jako Brigitta (*Modestus*), Abigail (*Glas Wasser*) nebo Otto (*Die Schuld*).¹³²

Také orchestr odvedl skvělou práci, potěšil i novými kusy jako např. valčíky *Schneeflöckchen* od Eduarda Amenta a *Gemütlichen* od pana Marka nebo dvěma mazurkami.

První polovina sezony byla ukončena 21. 12. beneficí slečny Bertolli, kdy byl odehrán Goethův *Egmont* s výbornou ústřední dvojicí Denemi (Egmont), Bertolli (Klärchen). Představení se stalo i významnou společenskou událostí, jelikož většinu obecnstva tvořila společenská elita města.¹³³

3. 2. 8 Rok 1845

4. leden

Článek shrnuje část divadelní sezony do 21. 12., kdy se uskutečnilo 106 představení, z čehož bylo 24 lokálních frašek (*Der Zerrissene*, *Eisenbahnheirathen*, *Hieronimus Bitterklee* aj.) v 31 představeních, 21 dramát (př. *Hiob*, *Sampiero*, *Silberne Hochzeit*) zabralo 26 večerů, 19 komedií (*Sohn auf Reisen*, *Die Bekenntnisse*, *Ein Herr und eine Dame* aj.) bylo odehráno v 19 představeních, 14

¹³² L.: Feuilleton. *Moravia*, 1844, 142, 143, s. 570–571.

¹³³ Tamtéž, 144, s. 575.

oper (mj. *Graf von Altamura*, *Zampa*, *Norma*) zaznělo během 23 večerů a tři vaudeville (*Ein Abend, eine Nacht, ein Morgen in Paris*, *13 Mädchen in Uniform*, *Die Kinder des Regiments*) se reprízovaly po sedm večerů.

Celkově bylo doposud uvedeno 24 novinek a za zmínku stojí i deset konaných hereckých beneficí.¹³⁴

8. únor

Repertoár olomouckého divadla od 26. 12. 1844 do 3. 2. 1845 obsahoval mj. lokální frašky *Die Menagerie in Krähwinkel*, *Die Reiche Bäckerfamilie*, *Der Talisman*, *Der Goldkönig*, *Roderich und Kunigunde*, dramata a veselohry *Die Perlenschnur*, *Ich bleibe ledig*, *Der Zauberdrache*, *Bis Mitternacht*, *Die Heirat durch die Gütterloterrie* a opery *Belisar*, *Czaar und Zimmermann*, *Die Ballnacht*, *Der Freischütz*, *Robert der Teufel*.

V tomto období v divadle hostoval pan van Bree (Rudolf v *Hedwig*, Schewa v *Die Jude von Cumberland*) a byli nově angažováni tenorista Erl a inspicient Rotter.¹³⁵

18. únor

Byla zahájena další fáze divadelní sezony, která začala 6. 2. komedií *Zu ebener Erde und erster Stock* od Nestroye. Další dny byly na programu *Haus der Temperamente*, *Der Todtentanz*, velmi vydařené *Czaar und Zimmermann*, *Die Helden* a *Des Malers Meisterstück*.¹³⁶

1. března

Na olomouckou scénu se v poslední době dostaly dvě oblíbené opery *Wilhelm Tell* od Rossiniho, hraná ve zkrácené podobě, a *Die Ballnacht* od Aubera.¹³⁷

4. březen

Olomouc přivítala hostujícího režiséra dvorního divadla pana Karla La Roche, který se zatím představil jako Olivier Cromwell v *Cromwells Ende* a jako Schylock v *Kaufmann von Venedig*.¹³⁸

¹³⁴ L.: Feuilleton. *Moravia*, 1845, 2, s. 7–8.

¹³⁵ Tamtéž, 17, s. 68.

¹³⁶ Feuilleton. *Moravia*, 1845, 21, s. 83.

¹³⁷ L.: Korrespondenz. *Moravia*, 1845, 26, s. 102.

10. květen

V divadle se konal 4. 5. pod záštitou radního a starosty Wilhelma Schweidlera a pod vedením Josefa Wintersteinerja a ředitele Burghausera benefiční večer na podporu zatopené Praze, během kterého byla odehrána jednoaktová komedie *Der Ehemann in der Klemme, oder: Ein Stockwerk zu tief* od Börnsteina. Kvůli prázdninám, které v divadle panují, není k dispozici žádný soubor, jednotlivých rolí se proto ujali herci šternberského divadla pánové Collas, Hanno, Stahl a dámy Henselová, Hannová, Bergmannová.

Součástí večera bylo i kouzelnické představení dvojice Anton Sallasch a Ed. Zbitek.

Návštěvnost toho dne byla vysoká a do Prahy bylo odesláno 308 zlatých.¹³⁹

14. říjen

Po letní přestávce se 1. 9. znovu otevřely brány divadla. Slavnostní večer byl zahájen, jak už je zvykem, prologem a následovaly dvě komedie *Die Rosen des Herrn von Malesherbes* a *Des Goldschmieds Töchterlein*.

Do 8. 10. pak byly k vidění mj. *Der Oheim, Wahn und Wahnsinn, Das war ich, Die Schule des Lebens, Christoph und Renate, Ein deutscher Krieger, Mutter und Sohn, Rebus in allen Ecken, Kakadu, Unverhofft*.

Co se týče souboru, diváci se budou setkávat s dámami Zieglerovou (role matek), Bervisonovou (taktéž role matek a komických stařen), Lechnerovou (hrdinky), Bergovou (mladistvé, naivní postavy), Schneiderovou (milovnice), Bognarovou, Riedererovou, Bühnerovou (vedlejší role), zpěvačkami Neyovou, Schützovou, Armbrechtovou a Gruberovou (v lokálkách), s pány Gruberem (hrdinové, milovníci), Zieglerem (role otců), Sommerem (intrikán, role komických otců), Böhmem, Rothem (milovníci, světáci), Collasem (komik), zpěváky Ehlertem (hostující tenor), Krenem (bas), Starkem (baryton), Reisenbachem, Muchou, Rotterem, Sachsem, Schmardou, Wagnerem (pomocné role, sbor).

Skvěle si zatím vede i orchestr, obzvlášť smyčcová sekce, takže diváci mají zatím několik důvodů ke spokojenosti.¹⁴⁰

¹³⁸ L.: Korrespondenz. *Moravia*, 1845, 27, s. 107.

¹³⁹ Leitner, B. R.: Feuilleton. *Moravia*, 1845, 56, s. 223–224.

¹⁴⁰ -ch-: Feuilleton. *Moravia*, 1845, 123, s. 491.

13. prosinec

V prosinci bude hostovat v divadle herec dvorního divadla pan Anschütz, který své angažmá zahájí 17. 12. jako Wilhelm Tell.

V průběhu týdne se diváci dočkají i premiéry Flotowovy opery *Stradella*, které bude uvedeno v rámci benefice dirigenta Rafaela.

V lednu se očekává hostování herce Jermanna a po velikonocích manželů Rettichových.¹⁴¹

3. 2. 9 Rok 1846

27. leden

K 20. 1. bylo ukončeno hostování herce Haimera z Vratislavi. Za své působení se objevil v sedmi rolích a publikum si získal už jako Prinzregent. Haimer disponuje příjemným, silným barytonem a procítěným projevem, takže i jeho další role jako kapitán Johann, sir Richard, Schönbärtchen, Papageno nebo car Peter, sklidila u diváků ohlas.

Primadonou opery a miláčkem publika se stala slečna Neyová, která zářila hlavně jako Lukrecia a Elvíra. Stejně tak oslnivý výkon podal i pan Ehlerl především v roli Gennara, Arthura a Talbota.

Za zmínku stojí ještě pan Kren, který exceloval hlavně jako sir Georges v *Die Puritaner* a pan Sommer, který je taktéž přínosem pro operu. Naopak kritiku si vysloužila druhá zpěvačka Armbrechtová, která je při ztvárnění svých postav nedbalá.

Opera stále postrádá kvalitního tenoristu, jelikož debutující pan Lucca nevyhověl požadavkům.¹⁴²

31. leden

Recenzent se vrací k hostování vídeňského herce Jermanna, který se představil jako Nathan der Weiße, Cantal v *Der Fabrikant* a profesor Fr. König v novém kusu *Die rothe Schleife* od Deinhardsteina. Úspěch byl velkolepý, divadlo pokaždé zaplněné a zahanbit se nenechala ani slečna Lechnerová a pan Gruber.¹⁴³

¹⁴¹ Feuilleton. *Moravia*, 1845, 149, s. 594–595.

¹⁴² A.: Berichte aus der Heimat. *Moravia*, 1846, 12, s. 48.

¹⁴³ Tamtéž, 14, s. 56.

21. únor

Během února zahájí v roli hostů působení na olomoucké scéně manželé Rettichovi.

V programu se také objevila dvě díla světoznámých klasiků, Schillerovi *Die Räuber* a Mozartova *Die Zauberflöte*.¹⁴⁴

21. březen

Do divadla během postní doby každoročně zavítá jen velmi málo diváků, proto ani dramaturgie v této době nestojí za moc. Jen spoře jsou uváděny novinky, které se většinou neseťkají s žádným ohlasem a skončí fiaskem jako např. benefiční představení pro chudé *Die Macht der Treue* od Selingera, benefice ve prospěch slečny Bervisonové *Verbrechen aus Kindesliebe*, fraška *Hütte, Haus und Palast* nebo Benedixův *Sonntagsjäger*.

Poněkud úspěšnější jsou pak reprízy starších her *Wirrwarr* nebo *Glas Wasser*.

Pokud jde o ansáml, oporou divadla a zároveň miláčky publika jsou stále slečna Lechnerová a pan Gruber, svoje místo se vydobyli ale i manželé Zieglerovi a talentovaná slečna Bergová. Ve fraškách stále dominuje trio Collas, Sommer, Gruberová a jako velký talent se předvedla při otcově benefici i mladá debutantka slečna Zieglerová.¹⁴⁵

26. březen

Příspěvek se vrací k hostování herce Ernsta z Vídně, který se ukázal v Olomouci ve třech rolích (Konrad v *Müller und sein Kind*, von Drang v *Er muß auf's Land*, Hanns Büttner v *Ein deutscher Krieger*). Přestože je Ernst v divadelním světě nováčkem, jeho výkon v posledních dvou jmenovaných rolích byl ohromující.

Opery *Stradella* a *Haimonskinder* zažívají nebývalý úspěch a vyprodávají hlediště. Dramaturgie sází na osvědčené hry a uvádí místo novinek inovované *Gemma di Vergy*, *Maurer und Schlosser*, *Czaar und Zimmermann* nebo *Fra Diavolo*.

Primadona Neyová zorganizovala v rámci své benefice představení *Robert der Teufel* od Meyerbeera, kde ztvárnila jak roli Isabelly, tak Alice, přičemž druhá postava se jí povedla o něco víc.

¹⁴⁴ A.: Berichte aus der Heimat. *Moravia*, 1846, 23, s. 92.

¹⁴⁵ Tamtéž, 35, s. 139.

Skvělý byl i Robert (Ehlert), zatímco na postavě Bertrama ztroskotal pan Kren, jež nedisponuje takovým hlasovým fondem, který role vyžaduje. Stejně tak slabý výkon předvedl Lucca (Raimbaut) a sboristé.¹⁴⁶

16. duben

Velkou senzací byla po sedm večerů taneční exhibice Marie a Pauline Wielandových, které sklidily bouřlivý potlesk a dvakrát byly dokonce zasypány květinami a věnci.

Poslední představení sezony patřilo jedné z nejzdařilejších komedií *Peter und Paul* a večer byl ukončen epilogem režiséra Zieglera.

Obecně se sezona nevydařila a je považována za jednu z nejslabších vůbec. Největší krizí prochází pravděpodobně operní a činoherní soubor, kde vedle kvalitní zpěvačky a tenoristy chybí také představitel intrikánů a milovníků, což se odráží i na samotném repertoáru, který je kvůli tomu poněkud zúžený a méně zajímavý. I přesto si ale někteří jako Neyová, Lechnerová, Ehlert, Haimer a Gruber uznání zaslouží.¹⁴⁷

25. srpen

1. září začne nová divadelní sezona.¹⁴⁸

10. prosinec + 12. prosinec + 15. prosinec

Od září do prosince bylo na scéně uvedeno 13 novinek (*Das lebende Portrait, Der alte Magister, Reich an Liebe* aj.), které však kvůli špatnému zpracování a bezduchému obsahu byly, kromě *Ein Mutterherz*, neúspěšné.

Souboru výrazně chyběla milovnice, jejíž místo je nejnověji obsazené slečnou von Zabelitzovou, která svou svěžestí a přirozeností je příjemným zjevením na scéně. Líbí se i dámy Wesselová a Karschinská, která exceluje jako Berta v *Weißer Blatt*. Z divadla naopak odcházejí slečny Edderová, Ritterová a Riemerová.

Co se týče další ženské představitelky, role matek připadnou často madam Brücknerová. Ta je sice považována za herečku s bohatou jevištní praxí, ale její výstupy jsou mnohdy plné patosu a lépe jí sedí komické postavy.

¹⁴⁶ A.: Berichte aus der Heimat. *Moravia*, 1846, 37, s. 148.

¹⁴⁷ Tamtéž, 46, s. 184.

¹⁴⁸ Berichte aus der Heimat. *Moravia*, 1846, 102, s. 408.

Pan Schneid (hrdina, milovník) je kvalitní a vzhledově dobře vypadající herec, který hraje s radostí a láskou, ale měl by víc zapracovat na ztvárnění emocí postav.¹⁴⁹

Větší pozornost studiu role musí věnovat pan Ernst, jinak talentovaný herec, který často volí špatná slova a tím tak deformuje celkové vyznění toho, co chtěla postava říct.

U Kornische diváky nenadchl ani jeho mdlý výkon, ani monotónnost jeho projevu. Naopak pak Karschin je nejlepším hercem z mužského personálu divadla a podává úctyhodné výkony. I on ale by měl zdokonalit své studium a nespoléhat tolik na přítomnou nápovědu.

Za zmínku stojí ještě pan Mucha (role otců) a Rotter. V souboru činohry pak značně chybí kvalitní představitel intrikánů.

Pokud jde o ansámbl frašky, k nejvýraznějším osobnostem patří slečna Nemethová, která diváky těší příjemným hlasem i hrou. Její postavy by potřebovaly ale nejen více humoru a živosti, ale i lepší kostýmy. Madam Limbeková byla už kdysi členkou souboru, ale nelíbila se stejně jako nyní, jelikož všechny její výstupy jsou naprosto stejné.

Mužskému osazenstvu dominuje pan Collas, který je v souboru už tři roky a platí za prvotřídního komika. I přes své nadání jsou ale jeho výkony nestálé a často sklouzne k přehrávání. Pánové Schütz a Limbek jsou na jevišti podprůměrní.

Do prosince se v repertoáru frašek objevilo šest novinek: *Der Unbedeutende*, *Stradellerl*, *Die Figurantin*, *Dichter und Bauer*, *Der alte Musiker*, *Artesische Brunnen*.¹⁵⁰

Za katastrofickou se dá nazvat situace v opeře, od začátku sezony nebyla představena jediná novinka, repertoár je sestavený ze starších děl jako *Nachtlager*, *Czaar und Zimmermann*. V souboru figurují sami nezkušení začátečníci (kromě pana Appého), takže není divu, že měli možnost diváci vidět jen 11 oper v 19 večerech.

Zoufale chybí i první zpěvačka. Pozice byla nejprve obsazena slečnou Seliskovou a poté Heimovou, obě ale naprosto selhaly. Místo druhé zpěvačky zastává slečna Kroppová, která je sice talentovaná, ale musí na sobě ještě hodně pracovat.

¹⁴⁹ A.: Berichte aus der Heimat. *Moravia*, 1846, 148, s. 591–592.

¹⁵⁰ Tamtéž, 149, s. 595–596.

Mezi tenory patří pánové Frank a Formes. První jmenovaný je vzdělaný zpěvák, jeho hlas je ve vysokých polohách ale nepříjemný a chybí mu dramatický výraz v rolích jako Adagio nebo Cantabile. Pan Formes je mladičkový začátečník, který při usilovné práci má možnost vybudovat si na scéně dobrou pozici. Opera měla nějaký čas i třetího tenoristu Schremse, které však již divadlo opustil.

Basové party patří panu Appé, který je nejen dobrý herec, ale disponuje i silným a příjemným hlasem, který je však občas při vysokých tónech nesnesitelný. I přesto je Appé jednoznačně nejlepším z celého operního souboru. K nejtalentovanějším nováčkům pak patří jednoznačně pan Abich, který má však také co zlepšovat.

Pochvalu si nezaslouží ani sbor a orchestr vedený dirigentem Dvořáčkem.¹⁵¹

3. 2. 10 Rok 1847

23. únor

V první polovině února hostovala v Olomouci slečna Caldi. Poprvé se představila jako Marie v *Tochter des Regiments*, kde sklídila velký potlesk. O něco hůř si vedla jako Amina v *Nachtwandlerin*, kde nenaplnila vysoké požadavky jak v pěvecké, tak herecké části, i přesto se ale setkala s uznáním publika.

Zlatým hřebem jejího působení byla Linda z opery *Linda von Chamounix*, která zaplnila divadlo a byla i díky výkonům Beileitnerové (Pierotto), Formese (Atrhur), Mayera (Rektor), Appého (Pächter), Schützové (Pächterin) a sboru hodnocena jako skvělá.¹⁵²

15. duben

Závěr sezony přinesly dvě novinky *Versprechen* a *Großjährig*, které si získaly nevídaný obdiv. Poté následoval proslov ředitele Burghausera, který byl zároveň i jeho rozloučením s divadlem, kde 13 let působil.

V uplynulém období bylo k vidění 199 představení, z nichž úspěšných bylo 16 dramát, 21 komedií, jedna opera a 15 frašek a vaudeville. Na olomouckých prknech se pak v roli hostů vystřídal pan Hirsch, Formes (výborný jako Bertrand

¹⁵¹ A.: Berichte aus der Heimat. *Moravia*, 1846, 150, s. 599–600.

¹⁵² Sturm, M. E.: Berichte aus der Heimat. *Moravia*, 1847, 23, s. 90–91.

v *Robert der Teufel*), Starke, Wild, Döbler, Strauß, taneční společnost pana Schreibera, Veszter Sándor a Angličané Redisha, Folds a Scola.¹⁵³

25. květen

Olomoucké divadlo si na šest let pronajal vídeňský dramatik a herec Friedrich Blum.¹⁵⁴

26. srpen

Článek se vrací k práci ředitele Burghausera během jeho třináctileté kariéry, která byla, až na poslední sezony, uspokojivá a dokázala nalákat do divadla diváky.

Další divadelní etapa startuje 1. 9. pod novým vedením ředitelů Bluma a Pohla.¹⁵⁵

4. září

První zářijový večer patřil divadlu, které návštěvníky přivítalo zcela v novém. Vedle změn ve vedení a ansámblu, prošly přestavbou i prostory divadla, takže diváky čekalo rozšířené hlediště a nové dekorace.

Večer zahájila předehra od kapelníka E. Urbana zakončená rakouskou lidovou písní, následoval prolog pana Pohla a poté přišla na řadu veselohra *Der Empfehlungsbrief* od Töpfera, která byla diváky dobře přijata a obzvláště velký potlesk si zasloužil právě Pohl jako Tobias Brecht.¹⁵⁶

13. listopad + 16. listopad + 18. listopad + 20. listopad

Divadlo je už přes dva měsíce otevřené a následující články se podrobněji věnují jednotlivým členům souboru.

Jako první je představena opera, která je i díky lepším kostýmům a kulisám divácky přitažlivější. Dosud byly uvedeny *Belisar*, *Norma*, *Lucia*, *Nachtlager von Granada*, *Czaar und Zimmermann*, *Liebestrank*, *Stradella*, *Haimonskinder* a připravuje se Balfésova *Zigeunerin*.

¹⁵³ Berichte aus der Heimat. *Moravia*, 1847, 45, s. 180.

¹⁵⁴ Tamtéž, 62, s. 247.

Biografie Friedricha Bluma je k nalezení v Ludvová, J. et al.: *Hudební divadlo v českých zemích. Osobnosti 19. století*. Divadelní ústav - Academia, Praha 2006, s. 65–68.

¹⁵⁵ A.: Berichte aus der Heimat. *Moravia*, 1847, 102, s. 408.

Biografie Ferdinanda Pohla je uvedena v publikaci: Ludvové, J. a kol.: *Hudební divadlo v českých zemích. Osobnosti 19. století*. Divadelní ústav - Academia, Praha 2006, s. 414–415.

¹⁵⁶ Frank, D. E.: Berichte aus der Heimat. *Moravia*, 1847, 106, s. 424.

Primadonou opery je madam Pütz-Steidlerová, která debutovala v rolích jako Norma, Lucia, Leonore a Antonina (dosud nejpodatřenější) a svými skvělými výkony dokázala, že je výhrou pro provinční divadlo.

Miláčkem publika se jako Irene, Adalgisa nebo Marie stala madam von Lukatschi, která svým příjemným hlasem, svěžestí, půvabem a přirozeností uchvátila publikum.

Prvním tenorem opery je nováček Turwald, který sice boduje zpěvem, musí ale zlepšit svůj herecký projev. Nutno ovšem podotknout, že na sobě pracuje, dělá pokroky a i díky nedostatku tenorů jej pravděpodobně čeká skvělá budoucnost.

Svou roli tenora naplňuje i pan Barth, který sice disponuje pěkným, školeným hlasem, ale jinak nemá moc co nabídnout, takže jeho Sever a Edgar jsou průměrní.

Pan Radkowsky (baryton), mladý, ale nesmírně talentovaný člen opery, má před sebou stejně jako Turwald zářnou kariéru. Příliš mu ale nesedí komické party (př. role Beaumanoira v *Haimonskinder*). Naopak je tomu u pana Bindera (bas), zkušeného zpěváka i herce, jehož hlas sice postrádá svěžest a melodičnost, ale i přesto sklízí v rolích jako Dulcamara úspěch. Uspokojivě si vedou i pánové Grois (2. bas) a Schwegerle (2. baryton).

Za zmínku ještě stojí i katastrofické výkony dvou hostujících zpěváků, pana Prokopa a Wondražka, kteří na scéně zcela pohořeli.

Pochvalu si naopak zaslouží orchestr pod vedením dirigentů Pütze a Urbana a sbor, který by však potřeboval ve svých řadách mladé hlasy.¹⁵⁷

Divadlo má nově i malý baletní soubor, který vede slečna Linnová a kde vedle jmenované září i dvojice Bitschofská a Fortner.

Co se týče dramatické sekce, potýká se divadlo nejen s bídným repertoárem, ve kterém chybí novější kusy či inovované ty starší, tak i s nadbytkem personálu nedostatečných kvalit. V souboru zcela chybí představitelka gardedámy, milovník a i pozice milovnice by měla být vhodněji obsazená, neboť slečna Durmontová působí daleko přirozeněji ve vážnějších rolích, kde může vyniknout nejen její líbivý vzhled a příjemný hlas, ale také procítěný projev.

Slečna Diemarová, obsazovaná nejčastěji do naivních a veselých rolí, je pilnou a talentovanou herečkou, jejímž kladem jsou přirozenost a srozumitelný projev, bojuje ale poněkud s hlasem.

¹⁵⁷ Sturm, M. E.: *Berichte aus der Heimat. Moravia*, 1847, 136, s. 542–544.

Milovnice a salónní dámy hraje často díky svému půvabu slečna Schlögelová, která je však více než herečkou na pódiu jen ozdobou.¹⁵⁸

O tom, zda je stále ještě členkou souboru i slečna Normannová, se vedou diskuze. V každém případě by divadlo ale o nic nepřišlo, jelikož její výkony byly velmi slabé. To však neplatí o madam Brücknerové, která se svých postav matek a gardedam zhostí vždy se ctí.

Dalšími členkami jsou pak dámy Kiunková, Bühnerová a Barthová.

K nejvýraznějším postavám mužského osazenstva patří ředitel Blum, který je vedle své funkce známý i jako malíř, básník, dramatik a herec, který každou postavu předvede svým originálním a osobitým stylem. Velmi dobrý je jak v charakterních rolích, tak i v těch komediálních. Stejně tak nepřehlédnutelný je i pan Pohl, který své umění dokazuje jako herec (charakterní role, intrikáni), ale i jako nadaný režisér.

Jak hrdina se v hrách objevuje talentovaný pan Mühlenau, kterému je ale doporučeno více se na jevišti hýbat a nevypadávat tak často z role. Pan Kaiser by díky svému vzhledu mohl hrát titulní role, jeho monotónní, afektovaný projev bez špetky živosti a přirozenosti mu ale tuto možnost znemožňují. Za nadaného je považován i pan Gysi, který svou promyšlenou hrou exceluje hlavně v komických rolích.

Za zmínku stojí ale i pan von Stadler, který taktéž diváky nadchl svým vzhledem a lehkostí, s jakou hraje. Bohužel se mu vydaří ale jen některé momenty, proto nemá v souboru významnější pozici. Velkou nadějí souboru je i nováček Hold.¹⁵⁹

Pan Karschin, herec a režisér frašek, je považovaný za velmi dobrého herce, občas ale sklouzne k přehrávání. Jedním z nejobsazovanějších je pan Klein, takže jej diváci mohou vidět na scéně takřka denně v charakterních a otcovských rolích.

Zmínku si zaslouží i pánové Grois (role otců), Mann, Rotter, Sängner, Schmarda a Zöllner.

V lokálních fraškách exceluje trio Moldt, Fitzel a Erhardová. První jmenovaný je nenapodobitelným komikem, který se stal miláčkem publika i díky své originalitě a přirozenosti. Stejně tak vtipný je i pan Fitzel, který však bojuje s určitým stereotypem v mimice.

¹⁵⁸ Sturm, M. E.: *Berichte aus der Heimat. Moravia*, 1847, 137, s. 547–548.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 551–552.

Úspěšná je jako první zpěvačka i slečna Erhardová, která oslňuje publikum nejen vzhledem, ale i nestrojeným projevem. Menší ženské role pak zastane slečna Zappová.¹⁶⁰

23. listopad + 25. listopad + 7. prosinec

Ve většině článků vycházejících do konce roku 1847 se recenzent věnuje rozboru uváděných her.

Nového obsazení se dočkala hra *Johann Herzog von Finnland*, kde se představil jako Graf Richter pan von Radler. Větší pozornost na sebe ale i přesto poutají Pohl (Jöran), Blum (Braske) a Durmontová (Katharina).

Druhý listopadový večer patřil Holteiově *Lenore*, kde v hlavních rolích zářili slečna Durmontová, pan Moldt (Wallheim) a Gysi (Wilhelm), kteří sklidili zasloužený potlesk.

3. 11. byla představena fraška *Postillon von Stadt Enzersdorf* s hostující slečnou Vollovou (Magdalena Rund). K nejzajímavějším momentům patřily i přednes *Frauenherz und Eisenbahn* slečny Durmontové a píseň *Heimweh von Reissiger* v podání Radkowského.

O den později se hrála Angelyho komedie *Onkel Brand*, kterou diváci ocenili jen kvůli výkonu pana Moldta (Van der Flüth). Večer byl ještě obohacen i o klavírní vystoupení Jauernika.

Velká očekávání spojená s Balfésovou operou *Zigeunerin* byla 5. 11. naplněna jen z části a k úspěchu nepřispělo ani rozšíření opery do čtyř aktů. Nejpůsobivější byly duet Erhardové a Radkowského a kvartet již jmenovaných s paní von Lukatschi a Turwaldem.

Ve druhé hostující roli se předvedla slečna Vollová ve vaudeville *Die Kinder des Regiments*, která však svou bezobsažností a absencí komiky u publika propadla.

Naopak velký ohlas sklidili Schillerovi *Die Räuber*, kde excelovali Pohl (Franz Moor), Mühlenau (Karl Moor), Gysi (Hermann) a Radler (Kosinsky). Amalie, ztvárněná slečnou Durmontovou, však nechala obecenstvo chladným, stejně jako výkon pana Kleina, který do role starého Moora ještě nedorostl.¹⁶¹

V půlce října bylo pod vedením olomouckého divadla otevřeno divadlo ve Šternberku, kde jsou k vidění tři představení týdně. Scéna se ale potýká s nemalými

¹⁶⁰ Sturm, M. E.: *Berichte aus der Heimat. Moravia*, 1847, 139, s. 555.

¹⁶¹ Tamtéž, 140, s. 559–560.

problémy a narušuje i program v Olomouci, bude tedy s největší pravděpodobností zavřena.

Před skoro prázdným hledištěm byla 8. 11. odehrána Ehrenhäuselova fraška *Zwei Bräutigame und keiner der rechte*, která zaujala jen výkony Moldta (Schwefel), Fitzela (Flott) a slečny Erhardové (Seraphine).

Jako své benefiční představení si vybrala madam von Lukatschi operu *Die Zigeunerin*, která však bez ohledu na beneficiantku nevzbudila žádný zájem.

V poslední roli se v Olomouci představila slečna Vollová, která si zahrála Chonchon v Liberově hře *Chonchon oder Muttersegen*. Svým výkonem ale i přes veškerou snahu publikum neoslovila. Nepříliš přesvědčiví byli ve svých rolích i pan Hold a slečna Durmontová. Obstojně si vedli pánové Moldt a Gysi.

11. 11. proběhla premiéra komedie *Er muß in die Stadt*, kde se v titulních rolích dvou manželských párů představili pánové Gysi, Blum a dámy Durmontová a Diemarová. Před představením byla k vidění ještě i hra *Die Leibrente* s výborným Robertem (Gysi).

Premiéru má za sebou i Mosethalova *Eine Sklavin* v hlavní roli s panem Mühlenauem, který však postavu nedokázal správně uchopit a při repríze byl již nahrazen Pohlem.

Pro nemoc paní von Lukatschi se Adine v *Liebestränk* ujala paní Pütz-Steidlerová, která předvedla úctyhodný výkon, i když faktem zůstává, že se hodí více do jiných žánrů. Chválu si zaslouží i pan Turwald, Radkowsky, Binder, krásné kostýmy a scéna.

Divadlo si prošlo v uplynulých dnech i menším skandálem, když bez vysvětlení odešla s propuštěným panem Kaiserem i slečna Durmontová. Musela být tak ihned nahrazena např. i v roli Therese v divácky úspěšném *Die beiden Galeerensklaven*, kde se postavy ujala slečna Schlögelová.¹⁶²

Slušná návštěvnost a v závěru velký aplaus patřily frašce *Der Schneider als Naturdichter*, kde zářilo vtipné trio Moldt, Fitzel a Grois. Stejně tak vydařené byla i Bauernfeldova komedie *Großjährig* nebo hra *Das Fest der Handwerker*, která by však potřebovala Moldtovo drsnější a hrubší ztvárnění Klucka.

24. 11. se konala repríza *Don Juana*, která se v Olomouci ještě nikdy nedočkala tak precizního podání a není jí co vytknout. Opera byla úžasná od výkonů

¹⁶² Sturm, M. E.: Berichte aus der Heimat. *Moravia*, 1847, 141, s. 563–564.

zpěváků (Pütz-Steidlerová, von Lukatschi, Erhardová, Radkowsky, Binder, Turwald, Grois, Köhler, Moldt), sboru, přes kostýmy až k aranžmá.

Málo diváků navštívilo poměrně kvalitní inscenaci *Kätchen von Heilbronn*. Svým uměním ale nepřesvědčili slečna Diemarová (Kätchen), pan Mühlenau (Graf Wetter von Strahl) ani Karschin (Gottschalk).

Benefice pana Karschina přivedla do Olomouce hosta v podobě paní Karschinové, která se představila jako Leopoldine v *Der beste Ton* a strhla na sebe veškerou pozornost, kterou si zpět nezískali ani Karschin, Gysi (Philipp von Strehlen), Blum (Major von Warren), natož pan Klein (Oberjägermeister), který svůj výstup velmi pokazil.

Potřetí byla uvedena i *Die Zigeunerin* a toto ztvárnění je považováno za nejvydařenější. Reprízy se dočkalo i Nestroyovo *Lumpazivagabundus*, kde vedle skvělé trojice Fitzel, Moldt a von Radler překvapila svým pěkným hlasem i vydařenou hrou především slečna Zappová.¹⁶³

11. prosinec

Jako Marie v *Das Mutterherz* se poprvé představila hostující herečka vídeňského divadla Jenny Starkloffová. Její výkon odhalil nejen její fyzické přednosti, ale i nepopíratelný talent. Občas ale působí příliš afektovaně a mluví potichu.

Vedle Starkloffové se ve hře objevili v dvojroli i Gysi, Blum (Doktor Torelli), Pohl (Bertrand Remy) a Schlögelová (Sophie von Strahlheim).¹⁶⁴

14. prosinec + 16. prosinec

Úspěšnou třetí reprízu má za sebou opera *Stradella*, tentokrát i s novým obsazením v hlavní roli, které se ujal pan Turwald. Vedle něj se jako Leonore ukázala hostující slečna Kaudelková z Vídně, která předvedla příjemný, i když trochu unavený, hlas.

První prosincový večer patřil Töpferově komedii *Die Einfalt vom Lande*, jejíž celkové vyznění i podání herců působily poněkud mdle. Stejně tak publiku, i přes komediální talent Moldta (Gutsbeßitzer), Erhardové (Hermine von Mayer) a Fitzela (Landmann), nezaujal Elmarův *Dichter und Bauer*.

¹⁶³ Sturm, M. E.: Berichte aus der Heimat. *Moravia*, 1847, 146, s. 582–584.

¹⁶⁴ Tamtéž, 148, s. 591–592.

Naopak solidní přízní diváků se těší *Czaar und Zimmermann* s kvalitními výkony paní von Lukatschi (Marie), Radkowského (Peter Ezar), Turwalda (Marquis Chatheaneuf), Bartha (Peter Iwanoff), Bindera (Bürgermeister van Bett) a baletního ansámblu.

4. 12. proběhla benefice pana Moldta pod názvem *Ein großes Quodlibet nebst Vorspiel*, která však svými dlouhými a málo rozmanitými scénami spíš nudila. Více se líbila, hlavně kvůli souhře mezi Brücknerovou, Diemarovou a Pohlem, komedie *Der schelmische Freier*.

Jako uspokojivou lze hodnotit i Holbeinovu rytířskou hru *Das Turnier zu Kronstein*, kde se v jediné výraznější ženské roli objevila hostující Starkloffová. Z mužského obsazení lze vyzvednout Bluma (Konrad von Starckenburg), von Radlera (Kunz von Laufenheim) a Karschina (Stürmer).

Recenzent v závěru chválí operu, lokální frašky, kostýmy i dekorace, naopak si ale stěžuje na nízkou diváckou návštěvnost.¹⁶⁵

Müller und Schiffmeister je název frašky od Kaisera, která dokázala během večera navodit skvělou atmosféru a diváci odcházeli i díky komickým výstupům dvojice Moldt – Fitzel velmi spokojeni.

7. 12. se Schillerově hře *Kabale und Liebe* představili dva hostující herci, slečna Starkloffová (Luise) a pan Dorn (Ferdinand). První jmenovaná se sice snažila, ale její projev byl bez emocí a afektovaný. Co se týče Dorna, dají se u něj sice zpozorovat manýry okopírované od pana Kunsta, ale je to mladý herec s hlasem zajímavého rozsahu a pokud přidá na emocích a bude na sobě pracovat, čeká ho zajímavá budoucnost.

Vedle hostů se v dobrém světle ukázali i Pohl (Präsident), Karschin (Müller, Klein (Wurm), Brücknerová (Frau des Stadtmusikus) a Schlögelová (Lady Milford).¹⁶⁶

18. prosinec + 25. prosinec

Večer 8. 12. byl věnován dvěma kusům. Nejprve byla uvedena Raupachova fraška *Der Zeitgeist* s hostující Brautnemüllerovou, která svou Herthu předvedla s lehkostí. Naopak velmi těžkopádně působil pan Radler jako Junker a nezaujal ani Gysi nebo v menší roli Pohl.

¹⁶⁵ Sturm, M. E.: Berichte aus der Heimat. *Moravia*, 1847, 149, s. 595–596.

¹⁶⁶ Tamtéž, 150, s. 599–600.

Druhá část večera patřila vydařené pantomimě *Die Zaubergaben* s tanci od slečny Linnové, která spolu s Bitschofskou (Kolumbine), Sängerm (Privatmann), Fortnerem (Artequin) aj. v představení účinkovala a tančila.

Následující den se hrála fraška *Unverhofft* od Nestroye, kterou však recenzent nenavštívil.

Velmi se však líbila již potřetí uváděná originální hra *Eine Familie* od Charlotte Birch-Pfeifferové, která patří k často inscenovaným a kde zářili především dámy Brücknerová, Starkloffová, která se stala nově angažovanou členkou souboru, Diemarová a pánové Gysi, Moldt a Klein.

Jako benefice madam Pütz-Steidlerové byla 11. 12. odehrána před vyprodaným hledištěm opera *Robert der Teufel*. Představení bylo kvůli rozšířeným hudebním čísům unikátní i svou délkou (hrálo se od 18. do 22. hodiny). Obrovský potlesk si vysloužila sama beneficiantka, která jako Isabella podala vynikající výkon, stejně jako pan Binder, jehož Bertram byl jednou z jeho nejlepších rolí.

Chválu a obdiv si ale zaslouží i další jako pan Barth, Turwald a paní von Lukatschi, sbor, orchestr, baletní soubor, kostýmy a scéna.

O den později divadlo představilo velice vtipnou Nestroyovu parodii *Robert der Teuxel*.¹⁶⁷

Benedixův *Der Vetter* v hlavní roli s ředitelem Blumem je sice stále divácky oblíbenou hrou, ale s každou další reprízou ztrácí scény na překvapivosti a vtipnosti a nezachrání to ani nové obsazení v podobě Starkloffové a Dorna, jehož projev navíc působí nepřírodně a monotónně.

Již dříve bylo zmíněno, že „oživení“ *Don Juana* znamenalo jeden z největších divadelních zážitků vůbec, což se ale bohužel nedá říct o jeho repríze, která proběhla 14. 12.

Stejně tak nevydařený, a dokonce až nudný byl i benefiční večer věnovaný panu Gysimu, kdy se na scéně poprvé a pravděpodobně i naposled objevil *Monte Christo*.

Divadlo v uplynulých dnech zažilo i premiéru Kotzebuovy komedie *Das Intermezzo oder der Landjunker*, kde jako skvělý komik exceloval především pan von Radler jako Hans von Birken, a výborné představení *Die Luftschlösser*, komedie od Wagnera, které je parafrází na Wolfova *Kammerdiener*. V titulní roli vystoupila

¹⁶⁷ Sturm, M. E.: *Berichte aus der Heimat. Moravia*, 1847, 151, s. 603–604.

slečna Erhardová (Madam Leipziger), která velice překvapila svým příjemným výkonem a vyrovnala se tak paní Frieb-Blumaurové, která stejnou roli ztvárnila ve Wolfově hře. Stejně tak dobří byli ale např. i Pohl, Klein, Karschin, Brücknerová a Diemarová.

18. a 20. prosince bylo Kotzebuovy komedie *Die Brandschatzung* a *Der gerade Weg der beste* zpestřena koncertem klavíristy Ignaze Tedesca, který však zaujal podstatně méně než samotné hry.

Recenze se zmiňuje ještě i o Nestroyově *Die Familie Kniersem, Zwirn und Leim oder der Weltuntergangstag* a benefici von Radlera *Die Falschmünzer, oder des Schicksals Wege*, které publiku taktéž uspokojilo.¹⁶⁸

3. 2. 11 Rok 1848

15. leden

První článek roku 1848 zabývající se olomouckým divadlem se vrací ještě k posledním prosincovým představením. 26. a 27. 12. měli diváci možnost vidět frašku *Zu ebener Erde und im ersten Stock*, která minimální dějovost vyvážila situační a slovní komikou a i díky dobré souhře Moldta (Stutze), Groise (Tandler) a Erhardové (Salerl) se líbila.

Ve druhé roli vystoupila jako Adalgise v *Norma* hostující slečna Kaudelková, která i přesto, že je na scéně nováčkem, odvedla dobrou práci. Zdárně jí sekundovali i paní Pütz-Steidlerová (Norma), Binder (Orovist) a Turwald (Sever).

29. 12. debutoval v *Fiesko* pan Sargo (Giannettino), který nahradil v souboru pana Mühlenua. Nedá se ale říct, že by předvedl něco jiného než své fyzické kvality. V hlavní roli, která je zároveň velmi náročná, se objevil pan Dorn, kterému se vcelku uspokojivě s postavou vypořádal. V dalších rolích byli k vidění excelentní Pohl (Mohren Muley Hassan), Starkloffová (Leonore) nebo Schlögelová (Julia).

Vydařená byla i veselohra *Der verwunschene Prinz* s von Radlerem (Schuster Wilhelm) a rok uzavřela opera *Freischütz*, po níž ale překvapivě nenásledoval epilog v podobě proslovu ředitele divadla, jak tomu bylo zvykem v předešlých letech.¹⁶⁹

25. leden

¹⁶⁸ Sturm, M. E.: Berichte aus der Heimat. *Moravia*, 1847, 154, s. 615–616.

¹⁶⁹ Sturm, M. E.: Theaterberichte. *Moravia*, 1848, 7, s. 28.

Příspěvek shrnuje dosavadní divadelní sezonu. Během 117 večerů byla nejčastěji na programu opera (12 oper v 26 představeních) a fraška. Novinek viděli diváci 12, z toho jednu operu, drama, tragédii, čtyři komedie a pět frašek. Podle recenzenta je nutné uvádět kvalitnější hry a zpestřit repertoár.

Co se týká zaměstnanců, je v divadle 145 osob, což vyjde jen na honorářích měsíčně zhruba 2200 zlatých.¹⁷⁰

27. leden

Nový rok byl zahájen básní *Das alte und neue Jahr 1847 und 1848* od ředitele Bluma, která měla funkci prologu, baladou od rytíře Ohm-Januschowského a hrou *Der Marquise Vilette*.

8. 1. poté následovala premiéra Verdiho opery *Ernani*, která však nemá žádnou větší hudební hodnotu, o čemž svědčí i nízká návštěvnost, a líbila se především díky výkonům zpěváků Turwalda (Emani), Radkowského (König Karl), Pütz-Steidlerové (Elvira), Lindena (Silva) a tanečným čísly slečny Bitschofské.

Veselohra *Die Memoiren des Satans* je sice látkou na komedii poněkud vážná, ale olomoucké zpracování je i přesto dobré, a pan Gysi se v hlavní roli jako Robin předvedl s lehkostí. Pochvalu si zaslouží ale i mj. Pohl, Brücknerová nebo Starkloffová.

I přes nízký počet diváků odehrálo divadlo operu *Lucia von Lammermoor*, kde se dařilo především madam Pütz-Steidlerové, Turwaldovi (Edgar) a Radkowskému (Ashton), kteří sklidili opakovaný aplaus. Vyzdvižen musí být i výkon pana Holda (Arthur), který se vedle opery objevuje i v činohře a baletu.

Nemilosrdnou kritiku sklidila novinka *Der Liebe größtes Opfer* označená za totální nesmysl.¹⁷¹

3. únor

Divadelní svět zasáhla smutná zpráva o smrti herečky Marie Barthové, rozené Towarkové, choti zpěváka Bartha. V novinách byla vyjádřena upřímná soustrast a oslavný nekrolog od J. K. Rippara.

¹⁷⁰ Sturm, M. E.: Berichte aus Heimat. *Moravia*, 1848, 11, s. 44.

¹⁷¹ Sturm, M. E.: Theaterberichte. *Moravia*, 1848, 12, s. 48.

V uplynulých dnech se konaly i dvě benefice, první patřila panu Turwaldovi, byla odehrána opera *Ernani* a její výdělek šel na dobročinné účely. Druhá, pod taktovkou dirigenta Urbana, přinesla operu *Zum goldenen Widder*.

Nové angažmá ve Vídni získala zpěvačka von Lukatschi a režie olomouckého divadla slibuje i hostování nových tváří, madam Beckmannové a pánů Lucase, Kunsta, Deckera a Scharpfa.¹⁷²

8. únor

17. 1. uvedlo divadlo *Die Entführung vom Maskenball*, které bylo zároveň i derniérou slečny Braunmüllerové na olomoucké scéně, o jejímž hostování se dá říct, že její projev je pro provinční divadlo jen omezeně použitelný. Vedle ní si zahráli i Moldt (Partikuller Möller) a Fitzel (Waxerl).

Další večery patřily Bauernfeldově hře *Bekenntnisse*, která zaujala skvělou souhrou Gysiho (Baron von Zinnburg) a Starkloffové (Julie), opeře *Robert der Teufel*, která sklidila nevídaný ohlas, na čemž mají velký podíl i Turwald, Binder, sbor, orchestr a tanečnice Bitschofská, a fraškou *Das Mädl aus der Vorstadt*, která je z větší části postavená na práci sboru a se svými brilantními pěveckými čísly, choreografiemi a scénou je příjemným oživením repertoáru.

Svou premiéru si odbyla Halmova *Maria de Molina*, která byla zároveň i beneficí slečny Starkloffové. I přes věhlas autora, beneficiantky a uspokojuvé zpracování bylo však divadlo téměř prázdné a dílo bylo velmi chladně přijato. Stejný osud potkal i *Das Schloß Greifenstein*, rytířskou hru, která táhla do divadla o několik let dříve.

Úspěch naopak sklidili *Die Haimonskinder*, kteří díky živým a svěžím výkonům souboru, sboru a orchestru byli příjemným zážitkem.¹⁷³

12. únor

Konec ledna přinesl Nestroyovu frašku *Die beiden Nachtwandler*, reprízu opery *Ernani* a premiéru Jüngerovy komedie *Die Entführung*, které upoutaly pozornost obecnstva. Uspokojivá byla i opera *Die Stumme von Portici*, benefice pana Bartha, pro něhož byla sice postava Masaniella velkým soustem, stejně jako pro

¹⁷² Ver.: Berichte aus Heimat. *Moravia*, 1848, 15, s. 59–60.

¹⁷³ Sturm, M. E.: Berichte aus der Heimat. *Moravia*, 1848, 17, s. 68.

sólotanečníci Bitschofskou role Fenelly, ale vše vyvážíly práce sboru, pěkné choreografie i scéna.

Naopak jako propadák skončilo drama *Verbrechen aus Kindesliebe*, kde jediným světlým bodem byly skvělé výkony Bluma (André), Starkloffové (Adele) a von Radlera (Commis Leopold).

Do Olomouce se dostal i v Berlíně velmi chválený Benedixův kus *Doctor Wespe*, který však na místní scéně zaujal nejvíce skvělou souhrou mj. Brücknerové (Dichterin Theudelinde), která okouzila i svou vizáží, Fitzela (Adam), Starkloffové (Elizabeth), Gysiho (Wespe) a po delší době vystupujícího talentovaného Dorna (Wellenstein).

Poslední dva lednové večery, kdy se hrála Kotzebuova komedie *Die eifersüchtige Frau* a Angelyho fraška *Die Zwillingbrüder*, byly navíc zpestřeny o silácké vystoupení „prvního Herkula z Maďarska“, pana Toldyho Janase.¹⁷⁴

22. únor

Repríza *Czaar und Zimmermann* v hlavních rolích s Radkowským, Turwaldem, Binderem, Barthem a von Lukatschi zaznamenala stejný ohlas jako v předešlých inscenacích. Opakování se dočkala i opera *Das Nachtlager von Granada*, která přilákala ale velmi málo diváků.

V Olomouci hostují manželé Kleemannovi, jež se poprvé představili ve hře *Griseldis* a jejich výkon byl přijat s uspokojením. Druhou hrou, kde se pár objevil, byla Nestroyova parodie *Die verhängnisvolle Faschingsnacht* a diváci je měli možnost vidět i v *Räuber* od Schillera, kde sice paní Kleemannová nenaplnila představy o Amalii, ale i tak byla oceněna potleskem.

Za zmínku stojí i benefice tanečníků Linnové a Fortnera, kteří uvedli komickou pantomimu *Der Carneval in Venedig oder der betrogene Volmund*, a představení doplnila i Kaiserova fraška *Doctor und Friseur*, kde se po dlouhé době objevila slečna Erhardová.

Jako odstrašující případ pak působila Nestroyova hra *Der Zauberer Sulphurelectromagneticphosphoratus*, při níž se recenzent pozastavuje nad tím, jak mohlo být takové dílo vůbec napsáno, natož pak uvedeno na scénu.¹⁷⁵

¹⁷⁴ Sturm, M. E.: Theaterberichte. *Moravia*, 1848, 19, s. 76.

¹⁷⁵ Tamtéž, 23, s. 92.

2. březen

12. únor znamenal pro návštěvníky opery *Don Juan* jedinečný zážitek. V hlavní roli vystoupil hostující zpěvák Scharpf z divadla z Frankfurtu nad Mohanem, jeho výkon nadzvedl diváky ze židlí a musely být opakovány všech důležité momenty opery. Ke skvělému výsledku přispěli ale i další sólisté, orchestr a sbor.¹⁷⁶

4. březen

Jako Jaromir a Bertha se v Grillparzerově *Ahnfrau* představili znovu manželé Kleemannovi. O paní se dá říct, že v Olomouci zdomácněla, sžila se s publikem a svým příjemným vzhledem a přirozeností je přínosem pro scénu. Projev pana Kleemanna ale bohužel postrádá důvěryhodnost, je plný patosu a je jen jakousi honbou za efektem.

Původně se měla dvojice Klemannových objevit 13. 2. i v *Hinko der Freiknecht* od Birsch-Pfeifferové, ale kvůli nemoci paní Kleemannové převzala roli Benty slečna Starkloffová a zvládla ji úctyhodně. Pan Kleemman opět přehrával, k čemuž strhl i pana Gysiho.¹⁷⁷

11. březen

V divadle zavládla „okurková sezona“, jelikož je doba karnevalů a repertoár divadla je plný repríz a her, které slouží jen k vyplnění mezer. V programu se objevily díla jako *Teufelsmühle*, *Die deutschen Kleinstädter* (s překvapivou návštěvností), opery *Czaar und Zimmermann*, *Don Juan*, *Welfen und Ghybellinen*, *Barbier von Sevilla* a *Zampa*.

Velkou senzací jsou ale vystoupení hostujícího Scharpfa, který vedle Dona Juana vystoupil i jako Car, Figaro a Zampa a pokaždé sklídl bouřlivé ovace.

Mezi novinkami se pak objevila Flotowova *Martha*, Halevyho *Musketiere der Königin*, *Dorf und Stadt* od Birch-Pfeifferové a Kaiserova *Schule der Armen*.

Zajímavým zpestřením byla 11., 12. a 13. 3. vystoupení kouzelníka Bosca.¹⁷⁸

2. září

¹⁷⁶ Sturm, M. E.: Theaterberichte. *Moravia*, 1848, 27, s. 108.

¹⁷⁷ Tamtéž, 28, s. 111.

¹⁷⁸ Sturm, M. E.: Theaterberichte. *Moravia*, 1848, 31, s. 124.

Po letní přestávce bude 2. 9. znovu otevřeno divadlo hrou *Maria Louise von Orleans*. Následující dny pak budou odehrány díla *Tandler*, *Marquise und Schuster* a *Ghybellinen in Pisa*.¹⁷⁹

26. prosinec

Každou neděli mezi 16. a 18. hodinou jsou v divadle inscenovány hry v češtině za snížené vstupné pro služebné a rolníky.¹⁸⁰

¹⁷⁹ *Berichte aus der Heimat. Moravia*, 1848, 106, s. 392.

¹⁸⁰ f.: *Berichte aus der Heimat. Moravia*, 1848, 155, s. 588.

Závěr

Původní téma mé práce znělo *Olomoucká kultura v brněnském německém časopise Moravia v letech 1838–1848*. Po bližším prozkoumání všech ročníků *Moravie* jsem ale zjistila, že je materiálu ke zpracování velmi mnoho a musela jsem téma zúžit pouze na divadlo, které je však v časopise také velmi obsáhlé.

Výsledkem excerptce jsou česká regesta jednotlivých recenzí a dalších informací o olomouckém divadle v letech 1838–1848, která jsou v práci uváděna v chronologickém pořadí podle jednotlivých ročníků a dat, jak byly tyto zprávy v *Moravii* otiskována.

Následující tabulka ukazuje počty divadelních příspěvků v jednotlivých ročnících:

1838	2
1839	16
1840	16
1841	8
1842	5
1843	23
1844	20
1845	8
1846	10
1847	17
1848	11

Jak je z tabulky patrné, zájem o olomoucké divadlo nebyl vždy stejný (v roce 1848 se do popředí dostávají např. revoluční události). Rozsah jednotlivých příspěvků se ale také liší, takže tyto hodnoty nejsou zcela jednoznačné, např. pouze z 11 článků otištěných převážně v první čtvrtině roku 1848 je možné velmi dobře a podrobně rekonstruovat repertoár divadelní sezony 1847/1848.

Co se týče nejčastěji publikujících recenzentů, jsou to B. R. Leitner (po odchodu Ohéřala v roce 1847 se stal šéfredaktorem *Moravie*) a Dr. Matyáš Eduard

Sturm.¹⁸¹ Několik článků je anonymních a některé jsou podepsány iniciálami, jejichž nositelé jsou však dnes neznámí.

Získaný materiál nabízí další možná zpracování, která se ale vymykají rozsahu bakalářské práce – především tabulkový přehled divadelních inscenací a rejstřík osob zmiňovaných v souvislosti s olomouckým děním.

Cílem mé práce bylo mj. zachytit obraz olomoucké divadelní společnosti v jednotlivých sezonách, což se díky obsáhlým zprávám v *Moravii* snad podařilo a je tak možné alespoň částečně (v posledních dvou ročnících takřka úplně) rekonstruovat nejenom podobu inscenovaného repertoáru, ale dozvědět se také některé informace o divadelním souboru.¹⁸²

Moravia je z mého pohledu nedoceněným pramenem jak v kulturní oblasti, tak i v pohledu na tehdejší způsob života, zájmy a názory lidí, a neměla by zůstatvat při historických excerpcích opomíjena.

¹⁸¹ Phil. Dr. Matyáš Eduard Sturm se narodil roku 1797 v Brně, v roce 1836 byl děkanem Filozofické fakulty C. k. Františkovy univerzity v Olomouci. O Leitnerovi nejsou žádné bližší údaje.

Fiala, J.: Královské městské divadlo v Olomouci za „Jara národů“ roku 1848. In: *Bohemica Olomucensia*, 2009, 1, s. 104.

¹⁸² V tomto bodě se nabízí srovnání s *Kalendáři dějin divadla v Olomouci* od Jiřího Štefanidese, informace v této publikaci jsou ale nejen stručnější, ale hlavně výběrové, takže se zaměřují jen na významnější události na olomoucké scéně.

Anotace

Příjmení a jméno autora: Koubková Barbora

Název katedry a fakulty: Katedra bohemistiky, Filozofická fakulta

Název diplomové práce: Olomoucká divadelní kultura v brněnském časopise Moravia v letech 1838–1848. (Olomouc theater culture in the Brno magazine Moravia in the years 1838–1848)

Vedoucí práce: prof. PhDr. Jiří Fiala, CSc.

Počet znaků: 129 705

Počet příloh: 4

Počet titulů použité literatury: 25

Klíčová slova: divadlo, časopis Moravia, Olomouc, žurnalistika, 19. století

Keywords: theatre, magazine Moravia, Olomouc, journalism, 19th century

Anotace: Cílem bakalářské práce je v první řadě nastínit postavení německého brněnského časopisu *Moravia* v kontextu let 1838–1848, kdy vycházel, a stručně představit i jeho koncepci. Dále se věnuje Olomouci ve 30. a 40. letech, přibližuje nejen politickou situaci, život obyvatelstva, ale zaměřuje se hlavně na olomouckou divadelní kulturu. Nejprve se zabývá divadelnictvím v Olomouci obecně a poté na základě konkrétních divadelních excerpů z jedenácti ročníků *Moravie* se snaží zachytit obraz divadelní společnosti v jednotlivých sezonách z pohledu několika recenzentů a představit nejen uváděné hry, ale i osobnosti, které v té době na scéně Královského městského divadla vystupovaly.

Abstract: The aim of this bachelor thesis is to describe the position of the German magazine *Moravia* in the context of the years 1838–1848 when it was published and to introduce its conception. This thesis is about the city of Olomouc in the 30th and 40th years too, it deals not only with the political situation and population, but also the theatre culture in Olomouc. Firstly, it is concerned with the theatre in Olomouc in general and then on the basis of concrete theatre excerpts of eleven years of *Moravia* it describes the theatre in the particular seasons from the view of some reviewers. The plays which were staged here, such as the actors who played in the Royal City Theatre are introduced in this thesis too.

Resumé

The first chapter of the bachelor thesis deals with the German magazine *Moravia* in Brno in 1838 – 1848, in the time of its publishing. The different evolution of newspapers and magazines in Bohemia and Moravia in the context of the 19th century with no Czech press is compared here, such as a difficult position of the magazine *Moravia* in the Czech society. The thesis deals not only with the Czech – German relations in general and in magazine, but also people connected with this magazine (J. Ohéřal, R. Rohrer, B. R. Leitner), it describes its conception which had no changes in that decade (with the exception of the titles and increased number of publications) and deals with the topics which came up often in *Moravia*.

The second chapter describes the position of the Olomouc city in the first half of the 19th century, in the time of growing conflicts between the absolutist government and democracy when the town was many times visited by the emperor, thanks to its loyalty to the monarchy and military character, this town became the hiding place of the emperor in the revolution time too. This chapter is about the population of Olomouc, its possibilities of education, lifestyle and the situation in Olomouc in the time of revolution in 1848.

The third chapter deals with the theatre, the first part is about the evolution of the theatre in this town, about its beginning and evolution until the first half of the 19th century. The thesis describes the theatre buildings too, the wooden outbuilding with gallery in the pub U Černého orla at Dolní náměstí which was used for the wandering theatre groups and the City Royal National Theatre which was placed above the butcher shops. The works of the famous world authors (for example Shakespeare, Molière, Lessing, Mozart, Beethoven) were staged here but this theatre was never so famous as other world theatres. The next theatre was located in the representative building of Modrý dům at Horní náměstí which was opened on 3rd October 1830, the first director became Leopold Hoch.

The second part of the chapter includes excerpts of eleven years of *Moravia* (1838–1848) which are about theatre. The theatre seasons leading by the directors Karel Burghauser (1834–1847) and Friedrich Blum (1847–1859) are described in these contributions. The fractional articles of some reviewers (B. R. Leitner, M. E. Sturm) talk about the theatre of Olomouc in this time, some plays and actors are presented here.

Individual years have different number of contributions which is caused by the political situation in 1848, but the readers had good information about the theatre in Olomouc at that time. The audience could see drama, opera, ballet, such as artistic, music, magic or dancing performances. The *Moravia* is a great source of information which is very useful especially because of the natural disasters in the 30th years of the 20th century and in 1997 when this theatre lost its archive.

Bibliografie

1. Prameny:

- *Moravia: Ein Blatt zur Unterhaltung, zur Kunde des Vaterlandes, des gesellschaftlichen und industriellen Fortschrittes.* Brno 1838–1848.

2. Literatura:

- Altrichter, A. – Künstler, G.: *Anderthalb Jahrhunderte Rudolf M. Rohrer 1786–1936: Die Geschichte einer deutschen Drucker- und Verlegerfamilie.* Verlag Rudolph M. Rohrer, Brno – Baden bei Wien 1947.
- Balatková, J.: Divadlo a hudba v Olomouci za pobytu císařského dvora v letech 1848–1849. *Střední Morava*, 1999, 9, s. 97–101.
- Balatková, J.: Mozart na jevišti olomoucké německé opery. In: *Mozart a Olomouc, sborník studií k 200. výročí úmrtí W. A. Mozarta.* Univerzita Palackého, Olomouc 1991, s. 55–62.
- *Dějiny českého divadla II.* Divadelní ústav – Academia, Praha 1969.
- Fiala, J.: Královské městské divadlo v Olomouci za „Jara národů“ roku 1848. In: *Bohemica Olomucensia*, 2009, 1, s. 102–131.
- Fiala, J.: *Franz Josef I. v Olomouci.* Nепublikovaný text.
- Havlíčková, M. – Pracná, S. – Štefanides, J.: *Německojazyčné divadlo na Moravě a ve Slezsku. 1/3 Ředitelé městských divadel.* Univerzita Palackého, Olomouc 2011.
- Jakubcová, A. – Ludvová, J. – Maidl, V. : *Deutschsprachiges Theater in Prag.* Divadelní ústav, Praha 2001.
- Janošíková, P.: *Bohemika v časopise Moravia.* Nепublikovaná bakalářská práce. Masarykova univerzita, Brno 2009.
- Kubíček, J.: *Literární Morava.* Muzejní a vlastivědná společnost, Brno 2002.
- Kubíček, J. – Šimeček, Z.: *Noviny a časopisy na Moravě a ve Slezsku do roku 1918: literatura a prameny, sbírky, bibliografie.* Muzejní a vlastivědná společnost, Brno 2001.

- Kusáková, L.: Časopis Moravia (1838–1849). Jeho místo v literatuře a kultuře etnicky rozdělené moravské společnosti druhé třetiny 19. století. *Časopis Matice moravské*, 2, 2010, s. 95–109.
- Kux, J.: *Geschichte der königlichen Hauptstadt Olmütz bis zum Umsturz 1918*. Verlag der Anstalt für Sudetendeutsche Heimatforschung, Reichenberg – Olmütz 1937.
- Lazorčáková, T. (ed.): *O divadle na Moravě a ve Slezsku II*. Univerzita Palackého, Olomouc 2004.
- Ludvová, J. et al.: *Hudební divadlo v českých zemích. Osobnosti 19. století*. Divadelní ústav – Academia, Praha 2006.
- Nešpor, V.: *Dějiny města Olomouce*. Votobia, Olomouc 1998.
- Pavlovský, P. (ed.): *Základní pojmy divadla*. Nakladatelství Libri a Národní divadlo, Praha 2004.
- Schulz, J. et al.: *Dějiny Olomouce, sv. I*. Univerzita Palackého, Olomouc 2009.
- Stýskal, J. et al.: *Přehledné dějiny české literatury a divadla v Olomouci*. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1981
- Štefanides, J.: Ad fontes! In: Štefanides, J. (ed.): *O divadle 2008*. Univerzita Palackého, Olomouc 2009, s. 161–167.
- Štefanides, J. et al.: *Kalendárium dějin divadla v Olomouci*. Nakladatelství Pražská scéna, Praha, 2008.
- Topolská, L.: K dějinám německé činohry v Olomouci. *Divadelní revue*, 2000, 4, s. 45–49.
- Trapl, M.: *Novinář Jan Ohéřal: Nástin jeho života a díla se zvláštním zřetelem k působení na Moravě*. Profil, Ostrava 1969.
- Vičarová, E. (ed.): *Hudba v Olomouci a na Střední Moravě I*. Univerzita Palackého, Olomouc 2007.

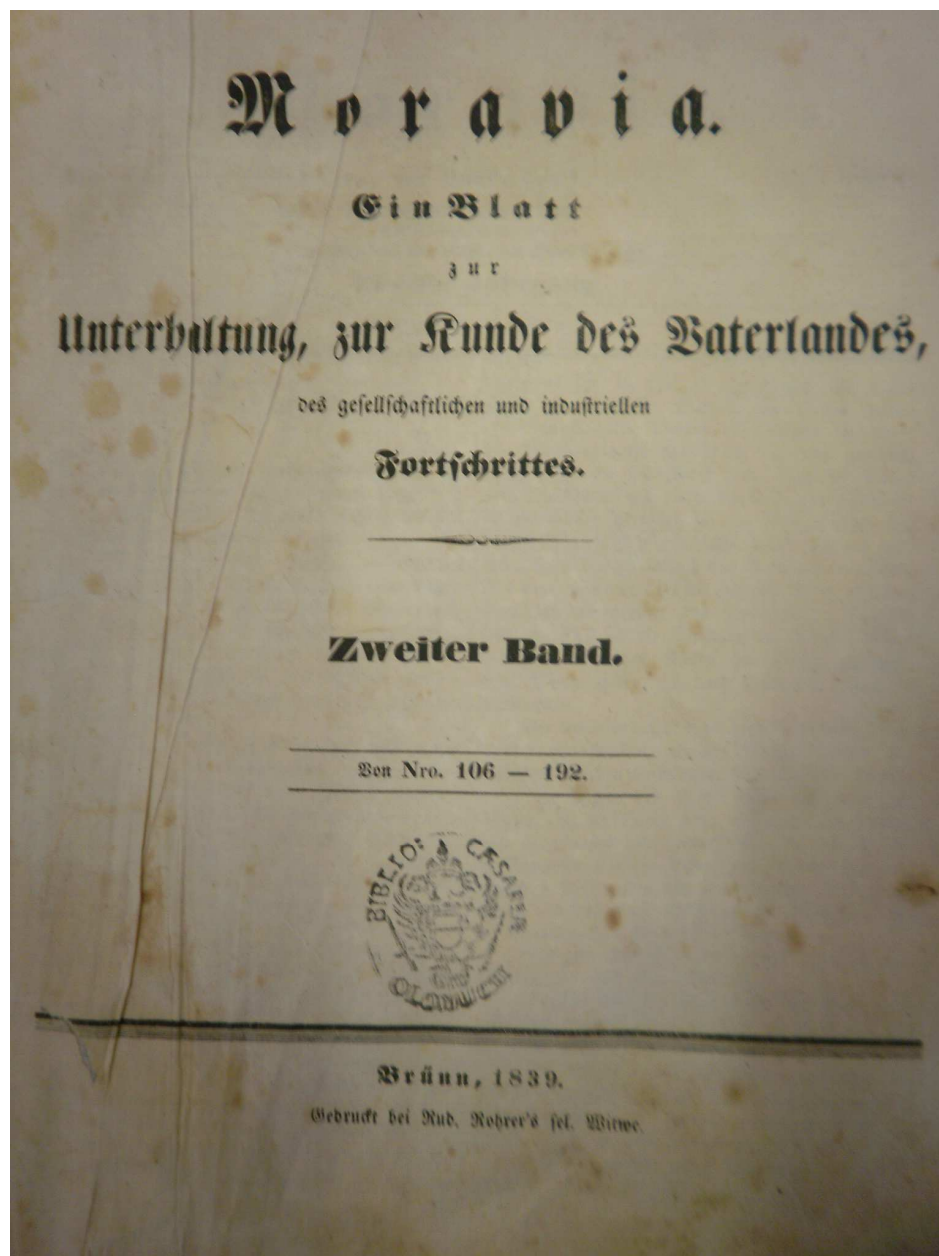
Přílohy

1. Pamětihodnosti města Olomouce koncem 40. let 19. století.
2. Interiér Městského divadla v Olomouci (A. Rohn, 1830).
3. Titulní strana časopisu *Moravia* v roce 1839.
4. Jedna z mála ilustrací v *Moravii*.

Interiér Městského divadla v Olomouci (A. Rohn, 1830).

(*Dějiny českého divadla II. Divadelní ústav – Academia, Praha 1969, s. 289.*)

Titulní strana časopisu *Moravia* v roce 1839.

(*Moravia: Ein Blatt zur Unterhaltung, zur Kunde des Vaterlandes, des gesellschaftlichen und industriellen Fortschrittes.* Brno 1839.)

Moravia.

Ein Blatt zur Unterhaltung, zur Kunde des Vaterlandes, des gesellschaftlichen und industriellen Fortschrittes.

Dritter Jahrgang.

Nro. 46.

Montag den 8. Juni

1840.

Emanuel Schikaneder.

(Aus Jurende's im Drucke befindlichen Währischen Wanderer für 1841.)

Der Name dieses Mannes hat die Reise durch die ganze gebildete Welt gemacht. Obgleich er diese Reise nicht aus eigener Kraft gemacht hat, sondern von dem Könige der Melodien, Amadeus Mozart, in's Schlepptau genommen worden war, ist er doch immer zu den originellen Menschen zu zählen, und einige Notizen über ihn dürften daher nicht ganz unwillkommen sein. —

Emanuel Schikaneder gehörte zu jenen Adams-Söhnen, welche Alles, was sie waren, sich selbst danken. Ohne alle wissenschaftliche Bildung widmete er sich der Schauspielkunst, spielte Anfangs seiner Laufbahn Helden und tragische Rollen, bis er nach Wien kam, dort seinen eigentlichen Beruf erkannte, komische Rollen spiel-

ein anderes: »Tsching, tsching, tsching,« was das Getöse der Schellen einer in dem Lustspiele vorkommenden Schlittenfahrt ausdrücken sollte, — nur für Wien berechnet wären, so würde sein Name kaum das Weichbild dieser Stadt überschritten haben, wenn er nicht auch Opern, unter diesen die »Zauberflöte,« geschrieben, und so seinem Freunde Mozart Gelegenheit gegeben hätte, sein unsterbliches Werk zu schaffen.

Läßt sich auch nicht läugnen, daß die Handlung

te, und der entschiedene Liebling des Wiener Publikums wurde.

Schwerlich dürfte jemals ein Schauspieler so allgemein beliebt gewesen sein, als Schikaneder in Wien. Er schrieb eine zahllose Menge Lustspiele und Poesien, welche, mit Beifall aufgenommen, hundert und mehr Male wiederholt wurden; auch muß man bekennen, daß seinen Produkten ein gewisses dramatisches Leben nicht fehlte, und daß seine Gemälde aus dem Volksleben durchaus wahr und sehr ergötzlich waren.

Sein Lustspiel: die »Fischer in Wien,« gehört zuverlässig zu dem Besten, was je in diesem Genre geschrieben worden ist. Da aber diese, die seltsamsten Titel führenden Produkte, — eines seiner Lustspiele hatte den Titel: »Kampen und Fesen,«

dieser Oper etwas dunkel und verwirrt ist, daß selbst kluge Leute nicht klug daraus werden können, so muß man doch gestehen, daß sie der Phantasie des Komponisten ein weites Feld öffnete, und daß Mozart mit der »Zauberflöte« weit glücklicher war, als die deutschen und italienischen Komponisten unserer Tage, welche die unfruchtbarsten Felder bearbeiten müssen, und nicht selten ihre Schöpfungen durch die Unbeholfenheit des Dichters zu Grunde geben sehen. — Hat Schikaneder sich durch diese Opern

Jedna z mála ilustrací v Moravii.

(Moravia: Ein Blatt zur Unterhaltung, zur Kunde des Vaterlandes, des gesellschaftlichen und industriellen Fortschrittes. Brno 1840, 46, s. 181.)